

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

NIVES ŽELEZNIK

VARNA HIŠA NA KONTINUUMU OPORE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
SOCIALNA PEDAGOGIKA**

NIVES ŽELEZNIK

Mentor: prof. dr. BOJAN DEKLEVA

VARNA HIŠA NA KONTINUUMU OPORE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

ZAHVALA

Andreja in Neli, hvala, brez vaju tega diplomskega dela ne bi bilo. Hvala za izkazano iskrenost in zaupanje.

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Bojanu Deklevi za vso pomoč, nasvete in usmeritve, ki sem jih potrebovala.

Hvala staršema za vso podporo preko študija, če ne bi bilo vaju, danes ne bi bila tukaj, kjer sem.

Hvala tebi, Matej, da si bil ves čas ob meni in me spodbujal, s tabo je vse lažje. Hvala, ker si.

Zahvaljujem se prijateljicam in prijateljem, brez vas bi bila celotna pot precej manj zabavna.

POVZETEK

Nasilje v družini obstaja. Kljub temu, da si nekateri pred tem zatiskajo oči in se pretvarjajo, da problem ne obstaja. Še vedno je to tema, o kateri se ne govori pogosto in o kateri kroži veliko mitov ter stereotipov, ki obstoječe stanje samo še vzdržujejo. Nasilje je družbeni problem, ne osebni. Iz tega razloga je nujno, da družba tudi ustrezno ukrepa in ponudi primerne oblike pomoči ženskam, ki so žrtve nasilja.

V teoretičnem delu svojega diplomskega dela se bom poglobila v značilnosti nasilnega odnosa ter preučila ponujene oblike pomoči ženskam, ki so žrtve nasilja v družini. Več pozornosti bom posvetila varni hiši kot obliki pomoči in pomenu socialnih mrež pri reševanju stiske ob doživljanju nasilja. V empiričnem delu bom preko intervjujev z dvema ženskama raziskovala, kakšnih oblik pomoči in podpore sta bili deležni pred umikom v varno hišo, med samim bivanjem in po odhodu iz varne hiše. Zanima me, kaj je bivanje v varni hiši pomenilo za njiju in za njuno prihodnost.

KLJUČNE BESEDE:

Nasilje, ženska, zatočišče/varna hiša, pomoč/opora

ABSTRACT

Domestic violence exists. It is here in spite of the fact that some people turn a blind eye to it and pretend that the problem does not exist. It is still a topic which is rarely discussed and is filled with myths and stereotypes that only maintain the existing situation. Violence is a social, not a personal problem. That is why it is necessary for the society to take appropriate action and provide necessary forms of assistance to women who are victims of violence.

In the theoretical part of my diploma work I will look into the characteristics of a violent relationship and examine the forms of aid offered to women who are victims of domestic violence. I will focus on the safe houses (women's shelter) as a form of aid and the importance of social networks in solving the distress of experiencing of violence. In the empirical part I will interview two women and thus explore, what forms of aid and support they have been given before they took shelter in a safe house, during their stay and after they left the safe house. I wish to discover what living in a safe house meant for them and for their future.

KEY WORDS:

Violence, woman, women's shelter/safe house, aid/support

KAZALO

1. UVOD	1
2. TEORETIČNI DEL	2
2.1 NASILJE IN NASILNI ODNOS	2
2.2 KAM SE OBRNITI PO POMOČ	4
2.2.1 CENTER ZA SOCIALNO DELO	4
2.2.2 POLICIJA	5
2.2.3 SODIŠČE IN TOŽILSTVO	5
2.2.4 NEVLADNE ORGANIZACIJE	6
2.2.5 SAMOPOMOČNE SKUPINE	8
2.3 VARNA HIŠA	8
2.3.1 NAČELA DELA V ZATOČIŠČIH	8
2.3.2 PRIHOD V VARNO HIŠO	10
2.3.3 DELO SVETOVALK	11
2.3.4 SOSTANOVALKE	13
2.4 POMEN SOCIALNIH MREŽ	14
2.5 PREDLOG ZA IZBOLJŠANJE	16
3. EMPIRIČNI DEL	17
3.1 OPREDELITEV PROBLEMA IN NAMEN RAZISKOVANJA	17
3.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	17
3.3 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	18
3.4 OPIS RAZISKOVALNEGA INSTRUMENTA	18
3.5 OPIS VZORCA RAZISKOVANIH OSEB	18
3.6 POSTOPEK PRIDOBIVANJA PODATKOV	19
3.7 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV	19
3.8 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	19
3.8.1 ANDREJA	19
3.8.2 NELI	29
3.9 PRIMERJAVA ŽIVLJENJSKIH ZGODB	39
3.10 SKLEP	41
4. ZAKLJUČEK	43
5. VIRI IN LITERATURA	45

1. UVOD

Nasilje, predvsem nasilje nad ženskami je tema, ki mi je postala vir zanimanja in najrazličnejših vprašanj od trenutka naprej, ko sem postala prostovoljka v varni hiši. Začela sem bolj kot animatorka za otroke, vodila sem različne delavnice, nič v neposredni povezavi z nasiljem, kljub temu pa je bila ta tema prisotna povsod. V pogovorih, ob igri in risanju, pri pitju kave, tudi v tišini. Čutila sem nemoč žensk, ki so se v varni hiši začele na novo postavljati na noge, velikokrat so mi potožile o tem in onem. Slišala sem veliko različnih izkušenj, takšnih in drugačnih, pozitivnih in negativnih, mešanih občutkov, ženske so imele za seboj težke zgodbe in izkušnje. Zame so prav vse zmagovalke. Zbrati toliko moči kljub vsem dejavnikom, ki žensko zadržujejo v nasilnem odnosu, in oditi v neznano, brez vsega, je zame pogum brez primere.

Družba še vedno kaže veliko nerazumevanja glede teme nasilja. Nema lokrat slišim vprašanje: »Če je bilo tako hudo, zakaj pa ni enostavno odšla«? Enostavno vprašanje, a tako zapleten odgovor. Sicer pa, a je v trenutku, ko se ženska odloči in odide iz nasilnega odnosa, to vprašanje res na mestu? Morda se je takrat bolje vprašati, kam se ženska lahko obrne po pomoč in katere oblike pomoči so ji na voljo, kaj ji določene institucije nudijo in kje lahko najde oporo, ki jo potrebuje ... Sama sem preko prostovoljnega dela v varni hiši videla, kaj je tam ženskam na voljo, zanimal pa me je predvsem pogled samih uporabnic – kako one doživljajo varno hišo ter vse ostale oblike pomoči, kakšne izkušnje imajo, kaj so jim doprinesle k sedanjemu življenju.

Problematika nasilja je zelo široka, potrebno je delovanje na več ravneh, tako individualni in skupnostni kot tudi družbeni. Vse naenkrat je težko, skupaj pa lahko naredimo veliko. V teoretičnem delu diplomskega dela se bom poglobila v značilnosti nasilnega odnosa ter preučila ponujene oblike pomoči ženskam, žrtvam nasilja v družini, na območju Slovenije tako na vladni kot nevladni ravni. Več pozornosti bom posvetila varni hiši kot obliki pomoči ženskam z izkušnjo nasilja in pomenu socialnih mrež pri reševanju stiske ob doživljanju nasilja. V empiričnem delu bom preko polstrukturiranih intervjujev z dvema ženskama z izkušnjo nasilja v družini, varne hiše in samostojnega življenja po odhodu iz varne hiše raziskovala, kakšnih oblik pomoči in podpore sta bili deležni pred umikom v varno hišo, med samim bivanjem in po odhodu iz varne hiše. Zanima me, kaj je bivanje v varni hiši pomenilo za njiju in za njuno prihodnost ter katerih oblik pomoči sta se posluževali poleg varne hiše.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 NASILJE IN NASILNI ODNOS

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) navaja, da pod nasilje v družini spadajo fizično, spolno, psihično in ekonomsko nasilje ter zanemarjanje.

Po raziskavah sodeč ženske v različnih delih sveta doživljajo različne oblike nasilja, ki več kot očitno ni rezervirano samo za države tretjega sveta in revne predele, kot je mogoče razširjeno v miselnosti večine ljudi. Raziskave ves čas potrjujejo tudi dejstvo, da ženske, ki so žrtve¹ nasilja, le-tega velikokrat sploh ne prijavijo, kar pomeni, da uradne statistike glede tega še zdaleč niso popolne. Doživljanje nasilja žrtvi predstavlja veliko stisko in travmo, še posebej pa je to izrazito, ko nasilje izvajajo bližnji, ki jim ženska zaupa in z njimi živi, v večini primerov je to partner (Johnson, Ollus in Nevala, 2008).

Posledice nasilnega odnosa in načini spopadanja z nasiljem so odvisni od žrtvinih predhodnih izkušenj z nasiljem, njenih odzivov in spoprijemalnih strategij, seveda pa ima pomembno vlogo pri tem tudi podpora bližnjih oz. socialnih mrež (Lievore, 2005).

Morda je potrebno poudariti dejstvo, da je logično in naravno, da v vseh odnosih prihaja do nestrinjanj, nasprotovanj, različnih pričakovanj in posledično kritik, izražanja nestrinjanj, različnih pogledov ... To ni nasilje. Do nasilja pride, ko ena oseba začne uveljavljati in tudi zlorabljati moč nad drugo, šibkejšo osebo (Aničić, 2007).

KROG NASILJA IN ODHOD IZ NASILNEGA ODNOSA

Ženska, ki živi v nasilnem odnosu, je običajno ujeta v krogu nasilja ter naučene nemoči, zato ne verjame v svojo moč spreminjanja situacije. Poleg tega je velikokrat tudi ekonomsko in čustveno odvisna od svojega nasilnega partnerja, zato se spreminjanje situacije ali celo odhod iz nasilnega odnosa zdi skoraj nemogoče dejanje (McCormick, 1999). Krog nasilja obsega 3 faze (prav tam). Prva je faza naraščanja napetosti, sledi ji nasilno dejanje, zadnja faza pa je faza medenega meseca. Fazo naraščanja napetosti spremljajo predvsem dogodki verbalnega nasilja, ženska skuša (sicer neuspešno) pomiriti situacijo. Ta faza se sčasoma stopnjuje in razvije v fizično nasilno dejanje, ženska običajno nima nadzora nad situacijo. Kot zadnja pride na vrsto faza medenega meseca, kjer se povzročitelj nasilja opravičuje in kesa svojega

¹ Izraze, kot so žrtev, nasilnež, storilec ipd. v okviru diplomskega dela uporabljam zaradi lažjega razumevanja, s tem ne želim razosebiti teh oseb.

dejanja ter obljublja, da se to ne bo nikoli več ponovilo. Ta faza je zelo podobna fazi dvorjenja na začetku razmerja, kjer je moški zelo ljubeč in pozoren do partnerke. Ženska v tej fazi podoživlja trenutke in občutja iz faze dvorjenja, to ji vzbuja upanje, da se bo njen partner res spremenil in postal moški, v katerega se je zaljubila. Iz tega razloga se ženska lahko hitro ujame v krog nasilja in iz njega ne izstopi, želi ostati v partnerskem odnosu in upa, da bo nekoč bolje in lepše.

Na tem mestu je potrebno omeniti, da krog nasilja ne poteka enako v vseh nasilnih razmerjih, lahko prihaja do velikih razlik v intenzivnosti in trajanju posameznih faz. Nekateri pari gredo skozi vse faze nasilja večkrat na dan, pri drugih pa en cikel lahko traja več tednov (Kobal Grum in Leskovšek, 2003).

Avtorica Hoff (1990) pa opozarja, da le s krogom nasilja ne moremo pojasniti in utemeljiti ostajanje ženske v nasilnem odnosu in se sprašuje o ustreznosti te teorije. Če bi bilo tako enostavno, bi ob spremembi vzorca, npr. če se moški ne bi opravičeval po nasilnem dejanju, ženska teoretično lahko izstopila iz partnerskega odnosa. Vendar se to običajno ne dogaja. Nasilna dejanja se dogajajo tudi nepričakovano sredi noči ali pa je moški tako vinjen, da se dogodka sploh ne spomni, takšnim dejanjem običajno ne sledijo opravičila. Kljub »razbitju« kroga nasilja ženske iz nasilnega partnerskega odnosa ne izstopijo (samo) zaradi tega.

Na iskanje pomoči ob doživljanju nasilja vplivajo različni faktorji. Okoliščine, ki otežujejo in preprečujejo ženski, da poišče pomoč, so prepričanje v kulturne in socialne sankcije, ki bi jih ob odhodu iz nasilnega odnosa doživela, velik strah do ljudi zaradi nezaupanja in slabih dosedanjih izkušenj ter izolacija od družbe (prisilna s strani partnerja ali pa samo-izolacija). Te okoliščine so med seboj povezane in se lahko pojavljajo hkrati (Rose, Campbell in Kub, 2000). Do končne odločitve za odhod iz nasilnega odnosa torej vodi kompleksen proces in razlogi so različni. Strah, da jo bo partner ubil ali da bi si sama škodovala; strah, da bi kaj hudega naredil otrokom ali ostalim članov družine; spoznanje, da ni upanja, da se bo partner spremenil; fizično nasilje med nosečnostjo idr. Poleg tega pa je odločitev za odhod odvisna tudi od (ne)podpore socialnih mrež, lastnih in družbenih vrednot in norm ter ekonomskih virov. Dejstvo je, da ni enoznačne in univerzalne razlage, kaj je prelomna točka, da se ženska odloči zapustiti nasilnega partnerja (Hoff, 1990).

2.2 KAM SE OBRNITI PO POMOČ

Ženske, ki so žrtve nasilja, imajo na voljo več različnih oblik pomoči. Policija ter kasneje tožilstvo in sodišče, centri za socialno delo, zdravstvo, zatočišča ter različne nevladne organizacije, ki imajo na voljo telefonsko svetovanje, samopomočne skupine, zagovorništvo ... Videti je, da je različnih oblik pomoči kar veliko. Ali ženske, ki so žrtve nasilja, poznajo vse te možnosti? Si jih upajo izkoristiti? To pa je drugo vprašanje.

2.2.1 CENTER ZA SOCIALNO DELO

Centri za socialno delo so državne institucije in ljudem v okviru svojih pristojnosti nudijo pomoč na različnih področjih. V praksi se je delo na centrih za socialno delo večkrat izkazalo kot neustrezno oz. pomanjkljivo zaradi pomanjkljive zakonodaje s področja nasilja nad ženskami in zaradi različnih modelov in pristopov k tej problematiki (Bezenšek Lalić, 2007).

Leta 2008 se je področje nasilja v družini v Sloveniji uredilo z novim zakonom, in sicer Zakonom o preprečevanju nasilja v družini. »Zakon določa pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini.« (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008)

Zakon (prav tam) centru za socialno delo nalaga naslednje naloge: pomoč žrtvi in povzročitelju nasilja, kjer je cilj obravnavanja odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino varnost. Poleg tega lahko center za socialno delo napoti povzročitelja nasilja v ustrezne programe, še ena od nalog centra pa je ustanovitev multidisciplinarnega tima za obravnavanje nasilja v družini, kamor povabi tudi druge organizacije, ki bodo o okviru svojega delovanja obravnavale žrtev oz. povzročitelja nasilja ter nevladne organizacije. Oblikovati mora regijsko službo za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja, ki vključuje interventno službo, krizne centre in regijskega koordinatorja za preprečevanje nasilja.

Delo na centru za socialno delo obsega delo z obema partnerjema ter skrb za stike z obema staršema, če je tako določeno. Podpora v varnih hišah pa je namenjena samo ženskam in otrokom, sčasoma, ko ženska izboljša svojo samopodobo in samozaupanje, pa jo svetovalke spremljajo na center za socialno delo, kjer se sooči in pogovori z bivšim partnerjem, če je to seveda potrebno (Premzel, 2000).

Predvidevam, da so z novim zakonom naloge in pristojnosti državnih in ostalih institucij postale jasnejše, vloge zaposlenih strokovnjakov bolje opredeljene in je posledično tudi ukrepanje ob prijavi nasilja v družini postalo hitrejše in kvalitetnejše.

2.2.2 POLICIJA

Zakon (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008) policiji nalaga naloge, da varuje življenje žrtve in poskrbi za njeno varnost ter na njeno prošnjo vstopi v stanovanjske prostore, kjer biva in iz njih vzame potrebne stvari za zadovoljevanje osnovnih potreb.

Policija zagotavlja redna izobraževanja in usposabljanja svojih uslužbencev, tudi s področja nasilja v družini. Zavedajo se namreč, da je za učinkovito delo in posledično tudi boljše rezultate potrebno podrobno poznavanje problematike. Kot primere dobre prakse pa Čulk (2007) navaja tudi uspešno sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Žrtve nasilja kot zelo pomemben dejavnik zadovoljstva ocenjujejo odnos policistov in ostalih uradnih oseb. Če jih jemljejo kot enakovredne, verodostojne in jih spoštljivo obravnavajo, so zadovoljnejše z njihovim delom. K boljšemu počutju pripomorejo že majhne geste, na primer kava in možnost odmora med zaslišanjem, ko se oseba ob pripovedovanju vznemiri. Poleg tega lahko policisti veliko pripomorejo že s samim informiranjem žrtve nasilja o nadaljnjih postopkih ter informacijami o možnostih, kako nadaljevati (Jordan, 2001).

2.2.3 SODIŠČE IN TOŽILSTVO

Po zakonu (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008) lahko žrtev sodišču predlaga, da določi ukrepe za preprečitev morebitne nadaljnje škode. Sodišče lahko povzročitelju nasilja prepove vstop v stanovanje, kjer žrtev nasilja živi oz. odredi prepoved približevanja in s tem zavaruje žrtev.

Avtorica Žgajnar (2007) poudari, da je zelo pomemben temeljito izveden predkazenski postopek, ki omogoča zbiranje čim več dokazov in zaslihanje vseh morebitnih navzočih in vpletenih v nasilje. Pomembno je zbrati čim več podatkov in dokazov, tako da je obvezna naloga tožilstva oz. sodišča, da se povežeta s centrom za socialno delo, varnimi hišami in ostalimi organizacijami, kamor se žrtev nasilja že obrnila po pomoč.

Naloga sodnika (in preiskovalnega sodnika) je zaslišati žrtev nasilja na glavni obravnavi, le redko pa opravlja razgovore izven obravnave. Biti mora nevtralen in ne sme kazati

naklonjenosti nobeni strani, do obeh strani mora biti enakovreden. Na tem mestu je potrebno dodati tudi to, da je neutemeljeno pričakovati, da bo sodnik prijaznejši do žrtve nasilja in jo bo obravnaval ugodneje kot povzročitelja (Glušič Terbovc, 2007). Avtorica (prav tam) pa se sprašuje, v kolikšni meri na sodnikovo končno odločitev vplivajo tudi ostale okoliščine, kot so morebitne osebne izkušnje nasilja, nezadostno poznavanje te problematike, spol, vzgoja, predsodki. V skrajnih primerih lahko stranka zahteva tudi izločitev sodnika. Avtorica dodaja še, da se morajo tudi strokovnjaki s področja pravosodja nujno izobraževati o tej tematiki in s tem zagotavljati enakovredno obravnavo vseh, nikakor pa ne sme prihajati do širjenja mitov in neresnic o nasilju s strani sodstva.

Žrtve nasilja pogosto izražajo nezadovoljstvo zaradi dolgotrajnih postopkov na sodišču, nezadovoljstvo je v večini primerov utemeljeno. Dolgotrajnost postopkov je posledica neustrezne postopkovne zakonodaje ter sodnih zaostankov (Glušič Terbovc, 2007). Zadovoljstvo žensk z izkušnjo nasilja z delom policije in sodnega sistema pa je seveda odvisno tudi od izida sojenja. Žrtve so zadovoljnejše, če storilca preganjajo in ga tudi obsodijo, ni pa to edino in glavno merilo. Večkrat se je kot pomembnejši kot izid sojenja izkazal sam proces, ki je potekal na sodišču (Jordan, 2001).

2.2.4 NEVLADNE ORGANIZACIJE

Avtorice Johnson, Ollus in Nevala (2008), ki so delale raziskavo o nasilju nad ženskami v devetih državah po svetu, so ugotovile, da se večina žensk, ki so bile žrtve nasilja s strani svojih partnerjev, ni obrnila po pomoč na nevladno organizacijo (npr. varna namestitev, recimo zatočišče ali krizni center, telefonsko ali drugo svetovanje). Predvsem v podeželskih in oddaljenih pokrajinah ima velik vpliv na to sama razpoložljivost in dostopnost, pa tudi ustreznost oz. relevantnost takih oblik pomoči.

V Sloveniji so se v začetku 90. let 20. stoletja intenzivneje začele razvijati nevladne organizacije za pomoč ženskam, žrtvam nasilja. Javne oz. državne institucije problema nasilja nad ženskami niso reševale, z zanikanjem te problematike so naredile še več škode. Zaradi tega so vse glasnejša postajala feministična gibanja po vsem svetu, nastanek nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z nasiljem nad ženskami, pa je zaslužen prav zaradi teh gibanj. Uspeh nevladnih organizacij s področja nasilja se kaže tudi v tem, da so se tudi javne institucije začele zavedati tega problema in se lotile reševanja, to so predvsem centri za socialno delo in policija. Nekateri centri za socialno delo so začeli ustanavljati varne hiše

(Zaviršek, 2004). Nevladne organizacije na področju preprečevanja nasilja nad ženskami so se v zadnjih letih profesionalizirale, kar je prineslo večjo prepoznavnost, strokovno usposobljenost, multidisciplinarnost in uveljavljenost med državnimi institucijami, na drugi strani pa tudi nekaj negativnih posledic, kot so manjša kritičnost, nestrokovnost v odnosu z uporabnicami, uvajanje programov glede na interes financerjev in ne na podlagi potreb uporabnic (Zaviršek, 2006).

RAZVOJ ZATOČIŠČ

Leta 1990 je bil odprt materinski dom Škofljica, ki ga je ustanovil Karitas, leta 1991 pa je bilo odprto prvo zatočišče v Krškem, ki ga je ustanovil tamkajšnji center za socialno delo. Leta 1996 je bilo v Mariboru odprto drugo zatočišče, Varna hiša Maribor, ki jo je prav tako ustanovil center za socialno delo. V Sloveniji je prvo nevladno zatočišče za ženske in otroke, žrtve nasilja, leta 1997 ustanovilo Društvo SOS telefon. Kasneje je bilo ustanovljenih še več zatočišč in varnih hiš. Pomanjkljivost teh oblik pomoči je neenakomerna razporejenost po Sloveniji in posledično morebitna nedostopnost za nekatere ženske (Leskošek in Boškić, 2004).

Z nastankom prvega nevladnega zatočišča v Sloveniji so se pričele bistvene spremembe na področju obravnave nasilja v družini. Pred tem stroka na tem področju ni imela razvitih metod dela, zato so strokovnjaki problem pogosto zanikali in mu zmanjševali pomen. Še v slabšem položaju so bile ženske brez otrok, saj po zakonodaji niso bile deležne nobene psihosocialne pomoči, socialna služba je ukrepala le v primeru ogroženosti otrok. K problematiki so pristopali s predpostavko, da sta za nasilje kriva oba odrasla, zanemarili so vpliv tradicionalnih vrednot in ostale vplive iz okolja. Nevladne organizacije so začele opozarjati na dejstvo, da je nasilje družbeni, in ne osebni problem, ter začele razvijati metode dela in podpore žrtvam nasilja (Zaviršek, 2005).

Po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (Varne hiše, zavetišča, zatočišča in materinski domovi ter drugi programi za preprečevanje nasilja, b.d.) je v Sloveniji trenutno 13 varnih hiš, zavetišč, zatočišč in kriznih centrov. Ministrstvo poleg tega navaja, da so te oblike pomoči »dopolnilo k socialnovarstvenim storitvam, njihovi izvajalci pa so predvsem nevladne in humanitarne organizacije ter zasebniki«.

Ena od pomembnih konceptualnih sprememb na področju socialnega varstva je prekinitev strukturnega fokusiranja na povzročitelje nasilnih dejanj, ki so strukturno močnejši na

ekonomski, socialni, kulturni in simbolni ravni. Strokovne delavke so se začele osredotočati na pomoč žrtvam nasilja. To je tudi glavna smernica dela zatočišč in varnih hiš, ki se ukvarjajo le z nudenjem pomoči ženskam in otrokom, ki so žrtve nasilja (Zaviršek, 2006).

2.2.5 SAMOPOMOČNE SKUPINE

Skupine za samopomoč izhajajo iz načela krepitve moči, opolnomočenja, kjer so udeleženci med seboj enakovredni, med seboj izmenjujejo izkušnje in si med seboj tudi pomagajo, se spodbujajo in dajejo oporo. Ta oblika pomoči res temelji na vzajemnem sodelovanju in iskanju rešitev ter enakovrednih odnosih, medtem ko vse ostale oblike pomoči, tako državne kot nevladne, ponujajo kar nekaj različnih možnosti, kjer pa gre za drugačen odnos. Institucije imajo znanje, moč, informacije ter določena pooblastila, iskalci pomoči pa nič od tega. To pa lahko vodi do težav (Dobnikar, 2000).

2.3 VARNA HIŠA

Varna hiša ponuja prostor, kamor se žrtve nasilja za določen čas lahko umaknejo iz nasilnega odnosa.

2.3.1 NAČELA DELA V ZATOČIŠČIH

Nasilje je družbeni problem, ne osebni. To je glavno izhodišče zatočišč in varnih hiš. Ženske z izkušnjo nasilja je o tem potrebno osveščati in jim pomagati pri uvajanju sprememb v svoje življenje. Zatočišče ženski zagotavlja fizično ločenost od povzročitelja nasilja in varen prostor, možnost povedati svojo zgodbo in jo reflektirati ter ponovno pridobiti nadzor nad svojim življenjem. Poleg tega je pomembno omogočiti ženski čim večjo ekonomsko neodvisnost, nove življenjske modele ter možnost vzpostavljanja nove socialne mreže (Dobnikar, 2000).

Vsako zatočišče oz. varna hiša ima posebej opredeljena načela dela, ta se med različnimi organizacijami bistveno ne razlikujejo. Varna hiša Gorenjske opredeljuje naslednja načela oz. vodila ravnanja pri delu z uporabnicami (Regovc, 2004, str. 33–35):

- *Načelo anonimnosti, tajnosti, varnosti.* Vsi podatki so varovana poklicna skrivnost in tudi uporabnice so dolžne varovati osebne podatke sostanovalk. Sem spada tudi tajnost lokacije in učinkovit varnostni sistem.

- *Načelo zadovoljitve človekovih osnovnih potreb.* Zadovoljene morajo biti osnovne fiziološke potrebe, poleg strehe nad glavo tudi hrana in obleke ter pomoč v primeru zdravstvene ogroženosti. Zadovoljenost teh potreb je pogoj za zadovoljevanje višjih potreb.
- *Načelo razvijanja veščin za življenje.* V nasilnem odnosu je bila prvotna skrb ženske – preživetje, zato je pomembno, da jih svetovalke v varni hiši spodbujajo k razvijanju in krepitvi naslednjih veščin: veščine odločanja, zastavljanja ciljev, učinkovitega komuniciranja, prepoznavanja in obvladovanja čustev, samovrednotenja in obvladovanja stresa.
- *Načelo proste izbire.* Informirati žensko, da obstaja možnost izbire, jo opogumiti in spodbujati k raziskovanju različnih izbir, predvidevanju posledic in odločanju.
- *Načelo opolnomočenja.* Prepustiti moč in besedo ženski, jo opogumiti in spodbuditi k odločanju, svetovalke naj je ne preHITEVAJO z besedami ali ponujajo rešitev prehitro.
- *Načelo soudeležbe.* Ženski ponuditi čim več možnosti za sodelovanje in soodločanje pri načrtovanju dela in življenja v varni hiši.
- *Načelo zagovorništva.* Najpomembnejše je v začetku bivanja v varni hiši, svetovalka z vzpostavitvijo primernega odnosa zaupanja in spoštovanja žensko opolnomoči, da lahko kasneje sama zastopa in uveljavlja svoje pravice.
- *Načelo pomoči za samopomoč.* Spodbujanje prenosa in izmenjave osebnih izkušenj z ženskami, ki so doživljale nasilje in odšle iz nasilnega odnosa.
- *Načelo individualnega pristopa.* Upoštevanje individualnosti vsake uporabnice, njenega življenjskega konteksta ter skupno načrtovanje nadaljnjih korakov.
- *Načelo vzpostavitve širjenja socialne mreže.* Spodbujanje k obnovitvi »dobrih« stikov iz prejšnje socialne mreže ter vključevanje novih ljudi v svojo socialno mrežo.
- *Načelo podpore po odpustu.* Ženskam dati jasno sporočilo, da jim je pomoč v varni hiši dostopna in dosegljiva tudi po odhodu ter jo opremiti z informacijami, kam se še lahko obrne po pomoč.

Participacija ženske z izkušnjo nasilja pri načrtovanju dela in nadaljnjih korakov je bistvenega pomena. Zaradi aktivnega sodelovanja ženske postajajo samozavestnejše, pogumnejše, postopno pridobivajo nadzor nad svojim življenjem in krepijo tako svojo moč (Zaviršek, 2006). Sodeč po raziskavi (Aris, Hague in Mullender, 2003) v Veliki Britaniji tudi same ženske z izkušnjo nasilja svojo aktivno participacijo pri načrtovanju dela in svoje prihodnosti

doživljajo kot zelo pozitivno in potrebno. Ženske, ki so aktivno participirale, so v nasprotju s tistimi, ki niso, po odhodu iz zatočišča bolj samostojne in avtonomne.

Varna hiša mora biti varen prostor, konkretna pomoč ženski, ki je žrtev nasilja. Ženska ima tam možnost v miru reflektirati pretekle izkušnje, o njih razmisliti ter s pomočjo svetovalke poiskati možne poti iz trenutne situacije. Potrebno ji je prisluhniti ter oblikovati načrt pomoči na podlagi njenih želja in trenutnega psihičnega stanja (Plaz, 2000).

2.3.2 PRIHOD V VARNO HIŠO

Neva Tölle (2000) kot ustanoviteljica prvega zatočišča za ženske na področju Vzhodne Evrope (v Zagrebu leta 1990) opisuje, da ženske v varno hišo običajno pridejo v precej slabem stanju, tako fizičnem kot psihičnem. Za seboj imajo dolgoletne izkušnje nasilja, ki so jih fizično in psihično izčrpale ter jim povzročile še veliko drugih težav, kot so težave s spanjem in prehranjevanjem, težave v duševnem zdravju, nizka samopodoba idr. Praviloma so vse v življenjski nevarnosti, če so dokončno odšle iz nasilnega odnosa. Avtorica dodaja, da ženske v zatočišče prihajajo z občutki nemoči, ki se kažejo v nezaupanju in občutkih strahu v odnosu do svetovalk. To se lahko premaga le na način, da svetovalka ženski verjame in jo pri njenih odločitvah podpira. Na tak način svetovalke vzpostavijo varno in zaupno vzdušje, ki je temelj za pridobivanje pozitivne samopodobe in ponovno pridobivanje kontrole nad lastnim življenjem.

Ženske so ob prihodu v varno hišo pogosto v čustveni krizi, kar se velikokrat kaže v zmanjšani zmožnosti prevzemanja odgovornosti, še intenzivneje pa se to pokaže ob prisotnosti nemirnih in napetih otrok. Ženske so običajno izgorele, brez energije, naveličane in utrujene zaradi dolgotrajnega bivanja v nasilnem odnosu, včasih pa še toliko bolj tudi zaradi neuspešnega iskanja pomoči. V tem stanju si želi samo, da je zanjo poskrbljeno. Tukaj pa nastopi vloga svetovalk v varni hiši, da na eni strani poskrbijo za materialno pomoč in podporo, na drugi strani pa so pozorne na njene čustvene, socialne in psihične potrebe ter z upoštevanjem vseh teh informacij ženski ponudijo prostor, kjer postopoma pridobiva moč in nadzor nad svojim življenjem (Hoff, 1990). Psihične težave žensk, ki so žrtve nasilja, so lahko tudi občutki strahu, zaskrbljenost, notranji nemir, samoobtoževanje, anksioznost, občutek manjvrednosti, nesposobnosti, sovraštvo do sebe, posledice teh težav pa se lahko kažejo v nespečnosti, depresivnosti, motnjah hranjenja, zlorabi drog in alkohola, samomorilnih težnjah (Kobal Grum in Leskovšek, 2003).

Odločitev za odhod iz nasilnega odnosa in začetek bivanja v varni hiši je za žensko ogromen korak in prelomnica v življenju. Ob prihodu so glavne stvari, ki si jih ženske želijo, mir, varnost, pogovor, podpora, počitek ... Varna hiša jim predstavlja varen prostor, kjer lahko v miru razmislijo o nadaljnjih korakih in sprejemajo odločitve, hodijo v službo in se posvetijo svojim otrokom. Deležne so podpore in pomoči s strani svetovalk in postopoma lahko gradijo na samospoštovanju, odločnosti, učijo se postavljati meje ter konstruktivno reševati konflikte (Nosan, 2006). Avtorica (prav tam) pa poleg varnega zavetja kot najpomembnejšo opredeli pomoč in svetovanje zaposlenih svetovalk v varni hiši. Vsaki ženski je ob prihodu dodeljena svetovalka, s katero lahko predela določene probleme in skupaj načrtuje nadaljnje korake. Velikokrat pa potrebujejo samo pogovor.

2.3.3 DELO SVETOVALK

Mislím, da vloga svetovalke v varni hiši nosi ogromno odgovornosti. Za žensko, ki se pred nasiljem zateče v varno hišo, so svetovalke morda prva in tudi glavna opora, zato se mi zdi, da je ključnega pomena, na kakšen način pristopijo do žensk z izkušnjo nasilja ter kakšen odnos vzpostavijo.

Mojca Dobnikar (2000) izpostavi pomembnost svetovalkega stališča do nasilja. Nujno je zavzeti ničelno toleranco do nasilja in ga jasno odklanjati ter nasilje obravnavati kot kaznivo dejanje, kar tudi je. Ženska mora dobiti občutek, da je svetovalka na njeni strani, da ji verjame in da nasilje jemlje kot resen problem, nikakor ne sme vzbujati občutka, da to ni nič takega. Poleg tega pa avtorica (prav tam) poudarja tudi dejstvo, da mora ženska dobiti dovolj časa in prostora, da sama pri sebi razmisli, kaj si res želi, katere spremembe bi rada storila in kaj bi rada naredila zase. Svetovalkina naloga je vzpostaviti varno okolje, kjer so dovoljena in sprejeta vsa čustva.

Svetovalka mora žensko informirati o pravicah, ki jih ima, pa tudi o različnih možnostih, ki jih lahko izbere. Na tak način spodbuja stanovalko k krepitvi moči in prevzemanju pobude za spreminjanje lastnega življenja. Pomembno vodilo svetovalk je celosten pristop k problematiki nasilja, ki ravno zaradi širine omogoča optimalno pomoč ženski z izkušnjo nasilja (Tölle, 2000). Predvsem za ženske, ki se v varno hišo zatečejo skupaj z otroki, je pomembno, da dobijo občutek sprejetosti in varnosti. Svetovalke ne smejo pristopiti na način, da glavno pozornost namenjajo otrokom in njihovi zaščiti, jo sprašujejo o ostalih ljudeh, npr. bivšem partnerju in družini, ne upoštevajo in zaznajo pa njenih potreb. S tem ji dajejo

sporočilo, da so drugi pomembnejši od nje. Potrebno je torej postaviti žensko na prvo mesto, hkrati z otrokom, biti pozoren na njene potrebe in jih tudi upoštevati. Poleg tega pa ji je potrebno zaupati in verjeti ter upoštevati njeno oceno morebitne nevarnosti, če trdi, da ji preti, saj jo zna sama najbolje oceniti (Zaviršek, 1997).

Delo z ženskami z izkušnjo nasilja pa mora biti poleg konkretnih oblik pomoči usmerjeno predvsem v delo na sebi, se pravi, spodbujati ženske k premagovanju notranjih ovir, ki so nastajale v obdobju nasilnega odnosa. Spodbujati jih je potrebno k izboljšanju samospoštovanja, razbremeniti občutkov krivde in jih opremiti s strategijami reševanja problemov, to so namreč tudi glavni razlogi, da ženske ostajajo v nasilnih odnosih (Kobal Grum in Leskovšek, 2003).

Pomembna vloga strokovnjakov, ki delajo z ženskami in otroki, žrtvami nasilja, je spodbujanje opolnomočenja. Darja Zaviršek (1997, str. 338–340) navaja sestavine tega procesa, posebej bi izpostavila naslednje:

- *Zaupanje.* Ženske z izkušnjo nasilja imajo težave z zaupanjem ljudem zaradi slabih preteklih izkušenj, zato je vloga strokovnjakov, da si zaupanje pridobijo in ga tudi upravičijo.
- *Razbremenitev krivde.* Strokovnjak mora dajati jasno sporočilo, da je za nasilje odgovoren izključno povzročitelj nasilja.
- *Pravica do izbire.* Strokovnjak mora ženski pustiti pravico do izbire in njene odločitve tudi spoštovati.
- *Podpora skupin.* Strokovnjaki se morajo zavedati in pri svojem delu upoštevati dejstvo, da je možnost za uspeh večja, če je delo skupinsko – tako med samimi strokovnjaki kot tudi med žrtvami nasilja.
- *Izdelovanje načrta za varnost.* Velika verjetnost je, da se ženska po odhodu iz varne hiše vrne k povzročitelju nasilja, za nekatere je to edina možnost. Zaradi tega mora strokovnjak nujno skupaj z njo narediti varnostni načrt, ki mora vsebovati najnujnejše podatke (telefonske številke), kje lahko ženska najhitreje dobi pomoč; dogovore z ljudmi, ki bi ji bili pripravljeni nemudoma pomagati; dogovor z varno hišo, da takoj pomagajo; dogovore z ostalimi interventnimi službami; dogovor, kaj lahko ženska stori, če ji povzročitelj nasilja onemogoči uporabo telefona; dogovor, kako se naj zavaruje na delovnem mestu; dogovore s šoli in vrtci, če so udeleženi tudi otroci ipd.

Svetovalke imajo zelo pomembno, odgovorno in tudi težko vlogo. Obvladati morajo več različnih znanj, kot so svetovalno znanje, znanje psihološkega razumevanja doživljanja žrtve nasilja, praktična znanja o vrstah socialnih transferjev, ki ji ženska lahko dobi, pravna znanja o formalnih postopkih (prijava nasilja, ločitev, stiki z otroki ...), znanja in informacije o različnih virih pomoči, ki so prisotni in dostopni v lokalni skupnosti. Ob prihodu v varno hišo mora skupaj z uporabnico izdelati varnostni načrt pomoči, saj le-ta samo zaradi umika v varno okolje ni zaščitena pred morebitnimi prihodnjimi nasilnimi dejanji povzročitelja nasilja, ta se praviloma le še stopnjujejo. Poleg tega pa mora biti svetovalka kljub običajno slabi finančni situaciji in omejenosti izbir v procesu nudenja pomoči zelo kreativna in iznajdljiva pri npr. iskanju različnih možnosti zaposlitve, otroškega varstva, oblik podpore (Zaviršek, 2006).

Na tem mestu pa se mi zdi pomembno omeniti še dejstvo, da so ženske z izkušnjo nasilja običajno deležne tradicionalne vzgoje, kjer je moški glava družine in prinaša denar, ženska mu je podrejena, njene naloge so skrb za moža, gospodinjstvo in otroke, ostalih odgovornosti nima. Filozofija in načela varne hiše pa narekujejo aktivno udeležbo, participacijo in zavzemanje aktivne vloge pri načrtovanju svoje prihodnosti. Svetovalke morajo to dejstvo upoštevati in razumeti, da je takšen preskok za žensko težak in da se v tej vlogi morda ne bodo znašle. Zato je zelo pomembno, da pristopijo na primeren način (Hoff, 1990).

V izraelski raziskavi (Haj-Yahia in Cohen, 2008) so bili rezultati in mnenja glede odnosa in zadovoljstva žensk s svetovalkami v zavetiščih zelo pozitivni, ocenile so jih kot dostopne, iskrene, skrbne in vedno na voljo, večina je bila z njihovim delom zadovoljna. Veliko jih je omenilo, da je njihov odnos temeljil na enakopravnosti in sodelovanju, imele so občutek, da jim lahko zaupajo vsa čustva in občutja in jih ni bilo strah, da bi zaupanje izdale, nekatere so jih dojemale celo kot družinske člane ali prijatelje. Nekaj žensk pa je odnos s svetovalkami opisovalo kot kompleksen in problematičen.

2.3.4 SOSTANOVALKE

Pomemben in hkrati neizbežen del bivanja v varni hiši so sostanovalke. Za žensko, ki pride v varno hišo, je pomembno, da od sostanovalk začuti sprejemanje in solidarnost, saj s tem pridobi dobro podlago za vzpostavitev zaupanja in čustvene stabilnosti tekom bivanja v varni hiši. V vsaki skupini pa vedno prihaja do vzpostavitve skupinskih vlog, nekdo postane vodja, drugi je šibkejši. Tukaj nastopi pomembna vloga svetovalk, da stanovalke individualno in

skupinsko osveščajo o enakopravnosti položajev v varni hiši in tudi pravicah in dolžnostih, ki so za vse stanovalke enake (Tölle, 2000).

Lee Ann Hoff (1990) je v svoji raziskavi (v Veliki Britaniji) z ženskami po odhodu v varne hiše ugotovila, da so kot kritiko pogosto navajale ravno odnose s sostanovalkami, med katerimi je velikokrat prihajalo do konfliktov, ter dejstvo, da svetovalke v teh primerih niso učinkovito intervenirale. Tudi raziskava v Izraelu (Haj-Yahia in Cohen, 2008) potrjuje zgornje rezultate, večina žensk je namreč glede sostanovalk izrazila mnenja in občutja nezadovoljstva, distance in nesprijetja, na njih imajo predvsem slabe spomine. V slovenski raziskavi na to temo pa je Zdenka Nosan (2006) prišla do ugotovitve, da sostanovalke v večini primerov predstavljajo pozitivno točko, nekatere ženske med seboj spletejo prijateljske vezi in zaupne odnose, si med seboj pomagajo in nudijo podporo ob težkih trenutkih.

2.4 POMEN SOCIALNIH MREŽ

Socialno mrežo posameznika sestavljajo vse njemu pomembne osebe, od družinskih članov, sosedov, pa do sodelavcev. Dejstvo pa je, da se nasilje nad ženskami najpogosteje dogaja v najožjem krogu njihove socialne mreže, to je v sami družini s strani partnerja (Aničić, 2007). Morda se sorodniki in ostali člani socialne mreže ne zavedajo, vendar imajo pri reševanju oz. ne-reševanju stiske ob doživljanju nasilja svojega bližnjega pomembno vlogo. Lahko se pokažejo kot sekundarni povzročitelji nasilja, kot zavezniki primarnih povzročiteljev nasilja, na drugi strani pa se lahko postavijo v vlogo zaveznika žensk, žrtev nasilja, ali pa sami ravno zaradi tega postanejo žrtve (prav tam).

Če ima ženska z izkušnjo nasilja dobro socialno mrežo in oporo, lahko le-ta v veliki meri pripomore k predelavi nasilja in spoznanju, da je zanj v celoti odgovoren povzročitelj nasilja. Pomaga ji lahko tudi pri praktičnih stvareh, kot je nudenje ali pomoč pri iskanju varnega prostora, kamor se žrtev nasilja lahko zateče pred nasilnežem, z denarno pomočjo, seveda pa je zelo pomembna tudi čustvena opora, saj se ženska sooča z različnimi občutki anksioznosti, nemoči, ponižanja. Člani socialne mreže lahko pomagajo tudi pri pridobivanju informacij, kam se ženska z izkušnjo nasilja še lahko obrne po pomoč (Rose, Campbell in Kub, 2000).

Ženske se po pomoč na svojo socialno mrežo obrnejo v različnih trenutkih; pogosto že na začetku, ko se nasilje v partnerskem odnosu šele pričinja in tudi kasneje, ko je nasilje že postalo običajen del odnosa (normalizacija nasilja). Seveda pa se ženske po pomoč obračajo

tudi po odhodu iz nasilnega odnosa, kjer se odnos sicer konča, nasilje pa v veliki meri ostaja prisotno oz. se še poveča, le oblike nasilja postajajo bolj subtilne in nevidne (Aničić, 2007).

Klavdija Aničić (prav tam) navaja splošne faze, ki jih ženska, žrtev nasilja, vzpostavlja znotraj svoje socialne mreže. Moški, povzročitelji nasilja, običajno želijo ves čas imeti prevlado in nadzor nad žensko, razlogov je lahko več, od pretiranega ljubosumja pa do neutemeljenih fantazij. Ženske si to razlagajo na različne načine, velikokrat pa se obrnejo na svoje bližnje z željo, da bi o teh dogodkih spregovorile ter slišale njihovo mnenje in vrednotenje. Na tej točki je zelo pomembno, da bližnji žensko res slišijo, ji verjamejo in je ne prekinjajo s komentarji, da to ni nič takega in da pretiravajo. V nasprotnem primeru bo kasneje še toliko težje spregovorila o svoji izkušnji in posledično odšla iz nasilnega odnosa, ki postaja vse bolj neznosen. Ko moški uporabi ali zagrozi z nasiljem, se potem ali opravičuje in pove, da bo izboljšal svoje obnašanje, ali pa krivdo za svoje nasilje vali na žensko. V prvem primeru partnerka moškemu pogosto verjame in vidi svetlo prihodnost, v drugem primeru pa se zaradi šoka, ogroženosti in sramu odloči situacijo rešiti sama. Mnogokrat v takih trenutkih želijo oditi od partnerja in prekiniti zvezo, povzročitelj nasilja pa si tega seveda ne želi, zato nasilje le še stopnjuje in ženski s tem onemogoča odhod iz nasilnega odnosa. Nasilje s strani partnerja se tako nadaljuje, ženska kasneje velikokrat skuša o tem spregovoriti z svojimi bližnjimi in znanci, za katere meni, da jo bodo razumeli in ji bodo pripravljene pomagati. Tudi tukaj je odziv bližnjih zelo pomemben. Veliko žensk pa si o nasilju ne upa niti spregovoriti, v teh primerih je reakcija bližnjih morda še najpomembnejša, ljudje namreč velikokrat že prej opazijo znake morebitnega nasilja. Potreben je nežen pristop do ženske, jo na primeren način vprašati o nasilju, ji ponuditi svojo podporo in razumevanje ter tudi morebitne informacije, kam se lahko obrne po pomoč. Ženske s širokimi socialnimi mrežami, ki ji nudijo pomoč in varno življenje, pogosto lahko samo z njihovo pomočjo prebrodijo nasilje v partnerskem odnosu in se redkeje obračajo po strokovno pomoč. Tudi Denise Lievore (2005) kot zelo pomembno opredeli reakcijo ljudi, ki jim ženska zaupa nasilje. Ta pomembno vpliva na njeno nadaljnjo interpretacijo situacije ter odločitev za nadaljnje ravnanje.

Tukaj pa nastopi pomembna vloga strokovnih služb, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja. Pomembno je, da se strokovnjaki zavedajo te dinamike in pomena socialnih mrež žensk z izkušnjo nasilja ter to pri svojem delu tudi upoštevajo. Pomembno je pridobiti podatke o socialnih mrežah posameznic in njihovi morebitni podpori oz. ne-podpori ženski, ki se sooča z nasiljem ter to upoštevati tudi pri načrtovanju pomoči (Aničić, 2007).

Znano je, da je socialna opora eden od ključnih faktorjev, ki vpliva na spopadanje osebe s stresom, vloga, ki jo ima socialna opora za žensko, ki je žrtev nasilja, pa je še precej neraziskana. Večina raziskav se osredotoča na druge vidike nasilnega odnosa, avtorice Rose, Campbell in Kub (2000) pa so izvedle longitudinalno študijo, ki se je osredotočila predvsem na vlogo socialne opore in družinskih odnosov za žensko, ki doživlja nasilje. Raziskava je pokazala, da se večina žensk z izkušnjo nasilja najprej obrne na svoje (ženske) prijateljice, z namenom najti čustveno oporo. Na drugi strani pa se je manjše število žensk odločilo poiskati čustveno oporo v formalnih institucijah, na primer pri terapevtih in zdravnikih, večina teh pa je ocenila takšno pomoč kot zelo učinkovito.

Ženske z izkušnjo nasilja so se v manjši meri obračale po pomoč in oporo k svojim staršem, nobena iz te raziskave (prav tam) se ni obrnila na očeta. Kot razlog za to je bilo izpostavljeno, da so nekatere ženske že v svoji primarni družini doživljale nasilje in posledično tam ne bi našle opore, nekatere pa so dojemale materine potrebe po varnosti in pomoči pomembnejše kot svoje in so namesto zase raje skrbele za njih. Kljub temu pa so ženske v svoji primarni družini našle pomoč v obliki vsaj začasne namestitve, ko so se odločile za odhod iz nasilnega odnosa.

V raziskavi, ki so jo na mednarodni ravni naredile avtorice Johnson, Ollus in Nevala (2008), se je izkazalo, da se v nekaterih državah (Poljska, Costa Rica, Filipini) ženske z izkušnjo nasilja največkrat v prvi vrsti po pomoč obrnejo na družino in sorodnike. Na drugi strani pa v Avstraliji, na Češkem in Danskem najprej poiščejo pomoč pri prijateljih, sosedih ali sodelavcih. Predvidevam, da na to dejstvo vplivata kulturni in socialni kontekst, v katerem ženske živijo.

2.5 PREDLOG ZA IZBOLJŠANJE

Kot alternativo obstoječi situaciji glede interveniranja na področju nasilja nemška avtorica Hagemann-White (2009) predlaga 'verigo intervencij' ('chain of intervention') kot nekakšno združeno strategijo, ki je že razširjena v nekaterih predelih Nemčije. Na regionalni ravni se povežejo vse institucije, projekti, agencije in vsi ostali, ki se poklicno ukvarjajo s temo nasilja v družini in nosijo del odgovornosti za reševanje le-tega oz. pomoč žrtvi. Cilj je ustanovitev 'verige intervencij', kjer so vse te službe povezane in med seboj sodelujejo. To ne pomeni, da mora ženska, žrtev nasilja, iti skozi vse stopnje te verige. Bistvo je, da ima ženska pravico do izbire, kje in kakšno pomoč si bo poiskala in v idealni situaciji bi morala imeti neoviran

dostop do katere koli vrste pomoči in zaščite ne glede na okoliščine. Morda bi bil takšen način dela primeren tudi za Slovenijo, še posebej povezovanje in sodelovanje nevladnih in državnih ustanov oz. organizacij.

3. EMPIRIČNI DEL

3.1 OPREDELITEV PROBLEMA IN NAMEN RAZISKOVANJA

Nasilje nad ženskami ni osebni, temveč družbeni problem, ki izhaja iz neenakomerne porazdelitve moči med spoloma. Upoštevajoč to dejstvo se mi zdi nujno, da družba glede nasilja nad ženskami tudi ustrezno reagira in jim nudi primerno pomoč.

V raziskovalnem delu diplomskega dela sem želela raziskati in poglobiti temo varne hiše kot oblike pomoči ženski z izkušnjo nasilja, zanima me predvsem ponudba pomoči in opore, ki jo ima ženska, ki je žrtev nasilja, pred umikom v varno hišo, med samim bivanjem ter po odhodu iz varne hiše. Sprašujem se, kakšna opora je ženski ponujena v varni hiši ter kaj tamkajšnje bivanje pomeni zanjo ter za njeno prihodnost. Želela sem tudi raziskati, kako ženska, ki je bila žrtev nasilja, doživlja pomoč in oporo, kateri dejavniki so jo med umikom iz nasilnega odnosa najbolj držali pokonci in ter kaj ji je dajalo voljo in moč, da je vztrajala pri ustvarjanju »novega« življenja. Želela sem raziskati in kasneje predstaviti njen vidik, njene izkušnje in njen pogled na situacijo.

3.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- I. Kakšno oporo je imela ženska pred odhodom v varno hišo? Kam se je obrnila po pomoč?
- II. Kakšen pomen ima bivanje v varni hiši za žensko, ki je bila žrtev nasilja? Kaj je pridobila?
- III. Kakšno oporo ima ženska po odhodu iz varne hiše?
- IV. Na kakšen način se življenje med bivanjem v varni hiši ter po odhodu iz nje za žensko spremeni (na različnih področjih – socialni stiki, družina, služba ...)?
- V. Kateri dejavniki in oblike pomoči so ženski, ki je bila žrtev nasilja, najbolj pripomogli k vztrajanju pri storjenih spremembah?

3.3 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

V svojem raziskovalnem delu sem uporabila kvalitativno metodologijo. Bogdan in Biklen (2003, po Vogrinc, 2008) kot značilnosti kvalitativnega raziskovanja navajata zbiranje vsebinsko bogatih podatkov, ki se zbirajo v okolju raziskovanih oseb ter v neposrednem stiku z njimi, poleg tega je pomembno tudi prizadevanje raziskovalcev razumeti proučevane osebe z njihovega osebnega vidika.

3.4 OPIS RAZISKOVALNEGA INSTRUMENTA

Za izvedbo empiričnega dela diplomskega dela sem kot raziskovalni instrument uporabila polstrukturiran intervju. Sicer sem najprej sestavila strukturiran intervju s podrobnimi vprašanji, vendar sem se po posvetovanju z mentorjem raje odločila za polstrukturiran intervju, saj je bil moj prvotni namen izhajati iz intervjuvanke, spoznati njeno videnje situacije in teme, ki so njej pomembne, z vnaprej pripravljenimi vprašanji pa bi si to verjetno onemogočila. Zato sem si pred izvedbo intervjujev zastavila okvirne teme, o katerih bi želela slišati kaj več, to so življenje s povzročiteljem nasilja, kam se obrniti po pomoč, prihod in bivanje v varni hiši, življenje po odhodu iz varne hiše in pomen socialnih mrež pri vsem tem.

3.5 OPIS VZORCA RAZISKOVANIH OSEB

Vzorec raziskovanja sta dve osebi ženskega spola, obe imata izkušnjo nasilja, izkušnjo bivanja v varni hiši in sta se po odhodu iz varne hiše postavili na svoje noge in zaživelii »novo« življenje.

Obe osebi sem poznala že pred začetkom pisanja diplomskega dela, spoznala sem ju kot prostovoljka v varni hiši. Po njunem odhodu iz varne hiše z eno (Neli²) nisem imela nobenih stikov, z drugo (Andrejo³) pa sva bili občasno v stiku preko socialnega omrežja. Ko sem se odločila pisati diplomsko delo na temo varne hiše, sem kontaktirala Andrejo in jo prosila za sodelovanje, takoj je privolila. Ko sem ji poslala v vpogled svojo dispozicijo, mi je sama od sebe predlagala, da lahko vpraša za sodelovanje pri mojem diplomskem delu še Neli, saj se ji zdi, da bi bila primerna in bi bila pripravljena sodelovati. Seveda sem zgrabila priložnost, Neli je bila pripravljena sodelovati. Andreja mi je dala njeno telefonsko številko, od takrat naprej sva se dogovarjali med sabo.

² Ime je spremenjeno zaradi zagotavljanja varstva osebnih podatkov.

³ Ime je spremenjeno zaradi zagotavljanja varstva osebnih podatkov.

3.6 POSTOPEK PRIDOBIVANJA PODATKOV

Podatke sem pridobila z izvedbo intervjujev z dvema osebama ženskega spola, obe imata izkušnjo nasilja in izkušnjo bivanja v varni hiši. Prvi intervju sem izvedla z Andrejo na njenem domu 18. 5. 2013. Intervju je trajal približno uro in deset minut. Drugi intervju sem izvedla z Neli, prav tako pri njej doma, in sicer dan kasneje, tudi ta intervju je trajal približno uro in deset minut. Obe sta bili sami doma, Neli živi sama, Andreja pa živi z dvema otrokoma, ki ju je za čas intervjuja dala v varstvo. Naknadno sem z obema naredila še dodatna krajša intervjuja, 15. 6. 2013 z Andrejo, intervju je trajal približno deset minut, in dan kasneje z Neli, intervju je trajal približno dobre pol ure.

Oba intervjuja sem snemala in kasneje pretipkala.

3.7 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV

Oba intervjuja sem pretipkala in nato preko elektronske pošte poslala intervjuvankama v vpogled, obe sta mi potrdili in dovolili uporabo podatkov za namen diplomskega dela. Enako sem naredila tudi po pretipkanih dodatnih intervjujih. Naslednji korak je bil odprto kodiranje. Vsak intervju sem posebej kodirala, najprej sem določila kode prvega reda, ki sem jih nato uvrstila v kode drugega reda, tem pa sem na koncu določila kategorije.

3.8 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Intervjuvanki sem poimenovala Andreja in Neli in s tem zakrila njuno identiteto. Spodaj so predstavljeni rezultati za vsako osebo posebej.

3.8.1 ANDREJA

KATEGORIJE IN KODE

Pri Andreji sem oblikovala 7 kategorij, v spodnji tabeli so le-te navedene z velikimi tiskanimi črkami, pod njimi pa so napisane kode 2. reda, ki v določeno kategorijo spadajo.

JAZ DANES	DRUŽINA	NASILJE
Mnenje o sebi	Otroštvo	Nasilje in prijava
Občutek stigme	Otroci	Spomini na nasilje
Spremembe	Bivši partner	
Skrb zase		
Zaposlitev		
Stanovanje		
O življenju		
DRŽAVNE INSTITUCIJE	VARNA HIŠA	SOCIALNA MREŽA
Sodišče in tožilstvo	Prve informacije in prihod v VH	Prijatelji
Policija	Bivanje v VH	Sosedje in sorodniki
CSD	Svetovalke	Pomen socialnih mrež
	Sostanovalke	Zakonski in družinski inštitut
PRIHODNOST		
Negotovost glede prihodnosti		

Tabela 1: Oblikovane kategorije in pripadajoče kode 2. reda za Andrejo

KATEGORIJA: JAZ DANES

Mnenje o sebi

Andreja zase pravi, da se je preko celotne izkušnje, od odhoda od doma, bivanja v varni hiši, pa do samostojnega življenja po odhodu iz varne hiše zelo spremenila: »... stvari velik drugač dojemam in sprejemam in ko se mi neki zgodi, se v bistvu prvu uprašam, zakaj se jst tku počutim, ka lahk spremenim, da se ne bom tku počutla«. Dodala je še: »... mislim, da se v osebni krizi sploh več ne morm znajdt«. Opozorila je tudi na pomembnost pozitivne samopodobe, zase je rekla: »... moja je bla zlo slaba, še vedno je, bom rekla, na enih parih delih polomljena, ampak vedno bul se zavedam tega, da ja, da si zaslužim, da se mam lepo, da mi gre dobr ...« in pa to, da človek ceni samega sebe. To se ji zdi zelo pomembno. Trenutno živi sama z dvema otrokoma, o svoji vlogi pove: » ... morš bit mama, pa gospodinja, pa financ ministr, pa odvetnik, pa ne vem ka vse morš bit, ne. Pa psiholog takšn in drugačn ... pa jst nisem psihologije končala, ne. Jst lahk sam poslušam sebe pa svojga otroka pa vidim, da je v stiski«. Otrokoma posveti veliko časa, zaveda se odgovornosti, ki jo kot mama nosi, zaveda se tudi, da kot vsak človek tudi ona dela napake, vendar jih je pripravljena priznati in za njih prevzeti odgovornost. Zraven pa doda: »jst sama za sebe vem da nism slaba«. Poleg nasilnega

partnerskega odnosa ji tudi v otroštvu ni bilo prizaneseno in pravi, da se velikokrat vpraša, kako to, da je še zmeraj normalna. Preko pogovora sem zaznala, da je naredila res ogromne korake in spremembe na bolje, pravi, da je zelo ponosna nase in doda: *»mam stvari ... dokaj porihane, me pa skrbi za otroke ... kaku bom za njih poskrbela ... ka se mene tiče osebno pa vem da sem dobr«.*

Občutek stigme

Občutek stigme Andrejo spremlja, odkar se je odločila za prijavo nasilja. Opiše svojo izkušnjo s policijo: *»Js sm šla tut tam na policijo ... po prejkani noči sem zgleda najbrž mal čudn zgedala, ne, tko da so, bom rekla, sodl po videzu, ne. Kasnej se spomnm da sm dobila eno informacijo, da so rekl policaji, ja, sej je pršla tku zrihtana, da jo človk itak že ne more resnu vzet« ... Veliko izkušenj ima tudi s sodiščem, tam je morala svojo »zgodbo« večkrat podrobno ponavljati. »In vedno znova maš tist občutek, sej ti itak noben ne verjame, da je blu tu res«. Po vprašanju, če je velikokrat imela tak občutek, odgovori: *»Ne da sem ga mela, še vedno ga mam ... če bo on ponovno oproščen, to pomeni, da noben ne verjame, da se je karkoli zgodilo«.* Mislim, da je večkratno opisovanje istih (težkih) dogodkov za Andrejo zelo obremenjujoče in ji otežuje, da bi dokončno prebolela boleče pretekle izkušnje in v miru zaživela na novo.*

Spremembe

Andreja opisuje, kako jo je ta izkušnja nasilja in vsa prehojena pot do točke, kjer je sedaj, spremenila. *»Šele takrat, ko sm se čist zlomla dokončno, sm lahko začela razmišlat v bistvu o tem, kaj sploh jst kot oseba hočem. Ne jst kot žena, kot prijatlca, kot mama, kot nevem kdo, ampak jst kot oseba, kaj si jst želim ... začela sm čist od nule ... v novem okolju, z novim priimkom, ostala brez službe, skratka, od nič, ne. Od nule naprej gradim sam še taku, ku je men prou. Pa čist nč družga. Sam še tu je pomembnu«.* Pravi, da se je vse skupaj moralo zgoditi, da je sedaj takšna, kot je. *»Če se to vse ne bi zgodil, js ne bi zdej tku razmišlala ku razmišlam ... na celotn svet in na vse ljudi jst čist drugač gledam«.* Sprememb pa ne vidi le ona. *»Men so tut moje prijaltce, ku smo prijaltce že več ku 25 let, so mi rekle, d sm se resničnu spremenila. Ampak js rečem, da na bolš, ne, ker sm končnu najdla sama sebe«.* Vse te spremembe v Andrejinem življenju po prijavi nasilja in kasneje po odhodu iz varne hiše pa se dobro kažejo tudi v njeni skrbi za sebe, kar sem opredelila kot naslednjo kodo.

Skrb zase

Andrejo je izkušnja nasilja zelo spremenila. *»... sm se odločila, da bom te stvari, bom rekla, preučila in ozavestla in spremenila. In resnično zdej sm drug člouk«. Zaveda se svoje aktivne vloge pri tem in je ponosna nase, ker je bila dovolj pogumna, da se je postavila zase in za svoje otroke. »Poskušam uživati v trenutku, sedanjem, tku ku sm zdle tuki, hvaležna za to ka mam, da sm zdrava, da mam mir, svde zdej d mam službo«. Pove, da ima še vedno težave s tem, da poskrbi zase in da se ne zna postaviti na prvo mesto, vedno najprej poskrbi za druge, vendar tudi na tem področju prihaja do sprememb. »... vedno bolj se učim sama za sebe«. Ko potrebuje svoj mir, da otroke v varstvo in si vzame čas zase. Po povedanem sodeč je celotno življenje vedno skrbela za druge in postavljala druge na prvo mesto, na sebe pa pozabljala, zato je tudi razumljivo, da se tega še uči in se bo učila še kar nekaj časa. »Nekje sm prebrala, ne, da če delaš majhne korake, greš vseen hitrejš naprej, ku tist, k na kavču leži«. Pove tudi, da se je začela bolj posvečati sebi, »sem nehala v bistvu presojati, kaj kdo misli, pa kaj si kdo kej predstavlja«, tako da mislim, da je na dobri poti k uspehu.*

Zaposlitev

Pred odhodom v varno hišo je Andreja *»delala v javni upravi, organizirala prireditve, tko da sm bla, bom rekla, v javnem življenju resnično prisotna in poznala in oziroma še vedno poznam veliko ljudi«. Ugotavlja pa, da »ko rabiš pomoč, jih ni. Jih ni, ne«. V času prvega intervjuja je bila Andreja brezposelna in si je službe zelo želela. Čez slab mesec na drugem intervjuju pa je bila situacija malo drugačna. »V bistvu bi se rada pohvalla, d sm dobila službo, popolnoma nepričakovano se je zadeva tku zelo zelo zelo nahitr ukul obrnla ... Jst sm skus govorila, kljub krizi jst vem, da lahk službo dobim. In jst rabim sam eno službo, ne sto služb, ampk sam eno. In sm jo dobila, brez kakršne koli veze in brez vsega in jst mislim, d morš sam vrjet, da je možno, da ti gre dobr, predvsem pa to, da si zaslužš d ti gre dobr«. Menim, da je to ena pomembna prelomnica v njenem »novem« življenju po odhodu iz varne hiše, ko je govorila o novi službi, je kar sijala.*

Stanovanje

Andreja se je po odhodu iz varne hiše z otrokoma preselila v podnajemniško stanovanje v blok. *»... pozitiven dogodek jst mislim, da je to, da smo našl stanovanje. In ku smo se preselil, jst, tu je blo, wuhuuuuuu! In še zmeri smo ful veseli, d smo tuki, in lepu se mam. Sicer bom rekla preprosto, ampak res se mam lepo«. Mislim, da ji je novo stanovanje predstavljalo nek*

nov začetek, kjer bo živila po svojih novih pravilih. »... *sm postavla mejo in ne hodi nobedn v stanovanje, tu je naše, zaklenem vrata in to je to*«. Ceni zasebnost in svoje stanovanje, kljub temu, da živijo skromno.

O življenju

Spremembe na različnih področjih Andrejinega življenja se kažejo tudi v spremembi pogleda na življenje. »... *se vsak dan trudim, da sem vedno bolj, da uživam življenje, da ga cenim, da sm hvaležna za vse ka mam, ne gledam več na tist ka nimam*«. Dolgo časa se je spraševala, zakaj je ravno ona deležna takšnega življenja in slabih izkušenj, temu pa doda: »*sm v bistvu ugotovila, da sm mogla pridt do enga takšnga trenutka, da sm se zlomla čist, ker celotn čas ne glede na to ka se je dogajal, jst sm skus bla močna močna močna, vse je v redu, vse stvari sm kopičila in tlačla na stran in rinla nekam naprej, ne. In je logičnu mogu pridt enkat trenutk, da sm se zlomla ... če se to vse ne bi zgodil, jst ne bi sama sebe našla*«. Na to temo pa zaključil zelo pozitivno. »... *js tku rečm, življenje je lepo. Oziroma si ga morš nardit d ti je lepo, ne. Morš sam mal na drugo stran obnt pa mal pogledat z druge stvari pa mal vzet druge barve v roke pa mal drugač poslikat, pa je takoj drugač, ne. Ni vse črno, je lahk tut barvasto*«.

KATEGORIJA: DRUŽINA

Otroštvo

O svojem otroštvu pove, da je živila v družini, kjer je bilo veliko nasilja (*»psihično nasilje s strani očeta, fizično nasilje do mame*«), tukaj najde tudi vzrok, da je našla nasilnega partnerja. *»In posledičnu sm tut takšnega partnerja zbrala, ne. Tu mi je vse jasnu*«.

Otroci

Dobila sem občutek, da sta Andreji njena dva otroka najpomembnejša v življenju, za njiju se je pripravljena boriti in zaradi njiju se je tudi odločila za odhod v varno hišo. »...*sej se ne gre za mene, gre se za otroke ... jst sm mama, jst morm poskrbet za svoje otroke*«. Veliko se sprašuje o svoji vlogi mame in želi jo odigrati kar najbolje, kot verjetno vsaka mama. Priznava pa, da je ta vloga naporna. *»Otroka sta včasih tku naporna, glej, da mi mali možgani čez ušesa ven rinejo. Po pa nej mi nekdo reče vzgajat dva otroka. Ja, pa nej proba*«. Vzgaja ju na tak način, da bosta postala samostojna, *»vzgajamo jih zato, da jih bomo spustil, ne*«. Njen cilj glede vzgoje otrok je: *»Ku bodo enkat lahk normalnu funkcioniral v življenju, takrat si bom pa rekla, glej Andreja, svaka ti čast, častim rundo*«! Mislim, da jima hoče ponuditi to,

česar sama mogoče ni v celoti imela – samostojnost, samozavest in odgovornost zase ter za svoje življenje.

Bivši partner

Andreja za svoj zakon pravi, da je bil »zgrešen«. S partnerjem sta bila ločena že pred njenim odhodom v varno hišo, pravi, da »so se problemi začel dogajati takrat, ko je oče mel stike z otrokoma«. O nasilju v zakonu in po ločitvi ni govorila z nikomer. »Jst nisem nikol nobenem se zaupala, kaj je on počel v zakonu oz. kaj je počel po tem, ko sem šla«. Dobrih izkušenj nima niti s partnerjevimi starši, ki sta proti njej vložila tožbo, ker nista videla vnukov. »... smo pol nekaj na mediaciji te zadeve uredil«.

KATEGORIJA: NASILJE

Nasilje in prijava

Andreja pove, da gre v njenem primeru »za nasilje v družini oziroma nasilje nad mladoletnimi otroki«. Ona je podala prijavo na policijo. »Jest sem bla tista, ki sem dala prijavo, na podlagi tega, kar se mi je starejši otrok zaupal«.

Spomini na nasilje

Nasilje je zelo zaznamovalo Andrejino življenje. »... spomini so blazno boleči ... js sm včasih od vseh občutkov pa ne vem česa vsega, sem bruhala v eno, ne. Prou k se ti bruha za vse ka si dožvel, ne. Ampk greš naprej«. Ob vprašanju, kaj jo je držalo pokonci, dokler je bila še v nasilnem odnosu, je povedala: »... sploh pojma nimam, kaj me je pokonc držal, d sm preživela, resnično. Ok, mela sm prjatile, pa mam, pa to, ampak, res ne vem, kak sm to zdržala, prežvela. Ne vem, ne vem«. Mislim, da je to del preteklosti, iz katerega se je sicer veliko naučila, vendar tudi veliko pretrpela. Zaveda se, da je zaradi te izkušnje sedaj takšna, kot je, in zdi se mi, tudi ta del življenja počasi sprejema ter gre na tak način naprej v »novo« življenje.

KATEGORIJA: DRŽAVNE INSTITUCIJE

Sodišče in tožilstvo

Andreja ima s sodiščem veliko izkušenj (»zadeve kak na sodišču potekajo ... sem dost domača. Na žalost«.), razlaga, da je bila velikokrat zaslišana o istih stvareh in če »se prva pa

druga izjava v kakšni besedi ali črki razlikuje ... obramba to uporabi v svojo prid ... velikrat na vsako besedo, ko sem jo izjavla, so mi jo pol obračal». Naštela je veliko slabih izkušenj, med drugim: »se je tut velikrat zgodil, da sem pač jokala tam na sodišču ... me je sodnik uprašu, zakaj jočem ... je blu velikrat vprašanje, zakaj sem pa sploh v varni hiši ... isti sodnik v odločbo, ku mi je zavrnu oprostitev plačila takse, zapisu, da glede na to, da stanujem v varni hiši, mam sigurn kakšne ugodnosti in da plačilo sodne takse za nas ne pomeni taka velka bremenitev ... Strašno arogantno obnašanje«. Zdi se ji, da so obravnave bolj same sebi namen, »gre se sam za nek proces brez neke vsebine ... celotn proces se itak vrti samo okol tega, da bo zadeva procesnost držala ... govorijo vedno znova o tem, da gre to o neki vojni bivših zakoncev ... Nikjer pa ne slišiš nč da gre to v bistvu za mladoletnega otroka«. Nad sodstvom je razočarana, zadeve se ji zdijo skorajda brezupne, dodala je še: »če majo dokazi kakršen koli najmanjši dvom, je to v bistvu nč«. Zdi se, kot da se je glede tega na nek način vdala v usodo. Tudi s tožilstvom nima dobrih izkušenj: »Tut iz strani tožilke ... vedno znova slišim, naj ne upam, da bo obsojen, da dokazi niso dost močni, da v bistvu tisti, ku bi se resnično mogli potrudit za otroka, se ne trudijo.« Tožilka ji je jasno povedala: »jst mislim ... da bo oproščen vseh obtožb«.

Policija

Andreja začetne izkušnje s policijo opisuje kot negativne (»v tisti fazi je bla moja izkušnja izredno negativna«), tudi ob prijavi nasilja meni, da »takrat ko sm šla dat prijavo ... načeloma na začetku me nekak niso resno vzela«. Kasneje doda, da »prijavo tam so vzela, zapisal, gospod je bil, bom rekla, dost korektn, prjazn, nimam kej rečt«. Bivšega parterja o odhodu v varno hišo ni obvestila, on je poklical policijo, ker bi ravno tisti dan moral imeti stike z otrokoma. Povedala je, »da se s policisti pozna, ne, in so seveda njegovi prjatli v pol ure mene že iskal na domu«. Ob tem je razočarana dodala, da »ku sm jih js rabla, pa ni reagiru nobedn, ne«. Še eno izkušnjo s policijo pa omeni, ko pove, da »gospa kriminalistka, k je opravla razgovore s starejšim otrokom ... Načeloma je bla u redu tut ... nisem mela občutka, da že od samga začetka, da ne bi verjela«. Na koncu doda, da jo ob tem prevevajo mešani občutki, kar se mi zdi razumljivo, saj je s policijo imela tako slabe kot dobre izkušnje in zato težko jasno opredeli svoje mnenje glede njih.

CSD (Center za socialno delo)

S centri za socialno delo ima Andreja različne izkušnje. Izkušnje ima z dvema različnima centroma. *»... na tistem prejšnjem centru za socialno delo jst osebno sm mela dost slabe izkušnje s psihologijo, s tisto gospo, ki je stike nekak urejala ... so ble neke težave ... popolnoma brez nekga občutka ... tista izkušnja tam na centru je bla ... več kot negativna«. Klub svoji slabi izkušnji pa doda, da je, *»ko je pršla v stik z otroki pa se mi zdi nalogo opravla dobr ... kar se tiče otrok, je blo pa super«*. Na drugi strani je imela s prejšnjim CSD-jem tudi dobre izkušnje. *»... s to prijavo in s tem nasiljem, je bla pa pol ena druga gospa iz istega centra, ona pa je v bistvu, vse pohvale. Je bla razumevajoča in znala poslušat in pomagala v stiski in tut pol ku smo ble v varni hiši, v bistvu skrbela za nas, tak, zlo dober občutek sm mela z njo«*. Vseeno pa pove, *»če sem čist iskrena, sm vesela, da sm se prejšnjega centra rešla«*. Z novim centrom za socialno delo ima dobre izkušnje, *»gospa je v redu, korektna, lahk jo vprašam, če me kdaj kej zmoti, tut ona pove, ka opaža, tko da načeloma zadovoljna«*.*

KATEGORIJA: VARNA HIŠA

Prve informacije in prihod v VH

Prve informacije o možnosti za odhod v varno hišo je dobila na centru za socialno delo. *» ... gospa iz centra ugotovila, da če jst ne morem otrok zaščtit, da je pol v bistvu bolj da jst grem v varno hišo«*. Ob tem je bila pretresena, pove naslednje: *»ta zadeva je men bla čist nerazumljiva, ker sm jst rekla, jst nism nč narobe nardila, pejte tam, k njem, ga spakirite, ga pospravte tam ku more bit pospravljen, js grem domov«*. Na koncu so jo prepričali, da bo zaradi varnosti otrok bolje, da se umakne v varno hišo. O varni hiši ni vedela ničesar. *»... sploh nobene informacije nisem mela. Slišala sm mogoče kdaj kje, varne hiše, materinski domovi, ok, to mi je blo jasno. Ampak tut prbližn, js sm si to predstavljala ... eno hišo, k ma okol trimetrski betonski zid, pa rešetke na oknih ... tko na hitr moja predstava je bla grozljiva«*. Izkazalo se je, da je realnost drugačna. *»... pršla sm pa v ... dom ... tiste deset mescu, ku smo bli tam, je biu to naš dom ... lepu urejeno ... use ti nudjo. Mi smo pršli tam v bistvu oblečeni v tistu ka smo bli oblečeni, js sm mela torbico, en otrok je mel torbo, drug pa svojo igračko in to je blo vse«*. Andreji se je ta situacija zdela *»ku u filmu«*, pravi, da si ni nikoli mislila, da bi kdaj pristala tam. Pove, da ob prihodu niso imeli ničesar, *»za oblečt, za preoblečt, postelnino, brisače, hrano, za osebno higieno, v bistvu, vse so nam dal«*. Ob

sprejemu se je počutila sprejeto, »sm se počutla sprejeto in toplo ... Tku da bom rekla, tista prva faza pozitivno«. Kasneje se ni več tako dobro počutila. »Po so se pa počas začela pravila, pa kako, pa kaj, pa kje, pa kako to funkcioniraš, pa prilagajanje na druge stanovalke, na cel sistem, na to, da ne smeš povedat, kje si, kdo si, kaj si, amm, vodjo te pod številko, ne. Ni imenov pa priimku, ampak si številka, ne«.

Bivanje v VH

Andreja je v varni hiši skupaj z otrokoma živela deset mesecev in pravi, da je za tisto obdobje varna hiša postala njihov dom. Kmalu po začetku bivanja pa so jo določene stvari začele motiti, »čist banalne stvari te začnejo motiti«, vendar je vedela, da se s tem mora soočiti. ».. jst sm pol posledično začela pogrešat tisto toplino, k sm jo na začetku čutla«. O bivanju v varni hiši pove, da »tu je vse tku letelu tam mim, tu morš poskrbet za sebe, pa morš poskrbet za otroke, pa za sodišče, pa za uno, pa za finance, pa za to, pa za peto, pa za enajsto ... to je blutku noro«.

Svetovalke

Andreja s svojo svetovalko v varni hiši nima najboljših izkušenj. »... z mojo svetovalko na začetku je blo vse ok, sam pol smo počas, sm jst mela velikrat mela občutek, da mi je dobessedno nož v hrbet zarila ... nisem dobila tiste opore, ku bi jo resnično pričakvala«. Razume, da imajo svetovalke drugačen pogled na situacijo, da so stanovalke in otroci različni, imajo različne potrebe ter da je potrebno s tem delati. Oporo pa je našla v drugi svetovalki: »tadruka svetovalka je bla pol v bistvu tista, k je velikrat pršla gor, pa te je sam objela, pa nč drugga, pa nisi nč družga nucu«. S svojo svetovalko se je dobivala enkrat tedensko na »kak se že tem reče, razgovor, in smo si pisale plane, kaj bomo delale, pa kaku, pa tak da si nekaj cilje postavljaš«. Sicer pa sta se večino časa ukvarjali s postopki na sodišču, dobila sem občutek, da je Andreja pogrešala bolj osebni pristop v smislu, da bi tudi njej osebno posvetila več pozornosti in bi jo res slišala, kar jo je težilo. »Men je enkat ena sostanovalka rekla, je rekla, da ... me pač ne prenese moja svetovalka«. Kmalu po začetku bivanja v varni hiši se je Andreja začela v veliki meri zanašati nase, »načeloma sm se pol tut že tulk sama na sebe zanašala, oz. na svoje noge postavljala, da sm stvari porihtala sama, brez nje«. O svetovalkah pove: »... upam si trdit, da so premal strokovni. Resnično«. Svetovalka ji je bila dodeljena ob prihodu v varno hišo, možnosti izbire ni imela. Med intervjujem sva prišli do ideje, da bi lahko po določenem času bivanja v varni hiši stanovalka sama izbrala svetovalko, s katero bi

se ujela, to se ji je zdela odlična ideja. »Ker druga stanovalka je mela zelo dobro izkušnjo, mislm, vse super, krasne in zadovoljne in vem, da še vedno hodi v hišo, se pogovarjat«. Andreja pa se zaveda tudi svojega spreminjanja skozi bivanje v varni hiši. »Bom tku rekla, da so bli u redu, korektni, sm tu je tist, ku se ti spreminjaš, se pol tut tist, kar ti rabiš, spremeni«.

Sostanovalke

Sostanovalke v varni hiši so bile Andrejina pomembna opora in pozitivna točka. »... zmerej smo se dobile vkup in smo se pogovarjale in povedle svoje stiske in se bodrile ena drugo ... prou fajn smo se razumel, otroc so se skupi igral, oziroma tut prepiral posledično, vsega je blo. Ampak kljub temu smo bli res dobra družba. In še vedno, tut zdej, ko je že vsaka na svojem, je ta vez še vedno ostala in jst si upam trdit, da bo ostala za zmeri. U bistvu s temi dvemi z otroki, tedensko se slišmo ... Res smo se najdle in se super še zmer razumemo«. Sostanovalke so bile torej v času Andrejinega bivanja pomembna opora, tudi danes je tako. »... tedensko, slišmo se po telefonu, obiskujemo se, otroc se družjo ... so ene stvari, ko se resnično lahk sam me med seboj pogovarjamo, ko sam me to razumemo«.

KATEGORIJA: SOCIALNA MREŽA

Prijatelji

Prijatelji so pomembna točka v Andrejinem življenju. »... men osebno vem, da mi je ful veliko pomen, da so eni stari prjatli še vedno ostal. To je tist, ko si enkat v stiski, se pokaže, kdo je prav prjatu, ne. In pr men je teh pravih pratlc ... več ku na eno roko ... js osebno sm oporo mela u prjatlih«. Meni, da človek prijatelja spozna v nesreči: »... se pol pokažejo tisti tapravi tapravi in bom rekla se je zdej nardila selekcija in tisti tapravi so ostal«. Po prestani izkušnji je Andreja spoznala, kateri so res pravi prijatelji, ki so ob njej ostali tudi v težkih trenutkih, poleg tega pa spoznava tudi nove ljudi. »... zdej v novem okolju pa počas spet, bom rekla, na novo si socialno mrežo ustvarjam ... načeloma sem spoznala v redu ljudi ... je majhen krog ta, ki je, ampak so tuki te odnosi pa velik bul iskreni pa pristni, tku da nam je super. Je pa večinoma te socialne mreže povezano s starši iz vrtca pa iz šole«. K prijateljem seveda šteje tudi bivše sostanovalke iz varne hiše, več o njih je napisano zgoraj.

Sosedje in sorodniki

Andreja ima s sosedi dobre izkušnje, ne predstavljajo pa pomemben del njene socialne mreže. »... z vsemi sosedi se lepo pozdravimo, na kratko poklepetamo, ampak tuki je pa tut dost«. Z

njimi si ne želi tesnejših odnosov. Sorodniki (*»oče, mama, brati, svakinje«*) so bili med bivanjem v varni hiši pomemben kontakt, Andreja pravi, da *»sorodniki itak ostanejo«*.

Pomen socialnih mrež

Andreji se socialne mreže zdijo pomemben del življenja. *»Ja, v bistvu socialna mreža je za moje pojme zelo pomembna«*. V veliko pomoč so recimo *»ku si enkrat v novem okolju ... je dobro, če imaš nekoga, da ga pokličeš, ti, dej, js bi mogla pa to pa to uredit, kam pa js tu lahko grem«*.

Zakonski in družinski inštitut

Kot bolj formalno obliko pomoči v kategorijo socialna mreža prištevam tudi Zakonski in družinski inštitut, kjer Andreja najde oporo pri svoji terapeutki. Če bi se znašla v težavah, bi se najprej obrnila na njo. *»Terapija na zakonskem inštitutu, če prou ta oblika pomoči je v bistvu tku, da je en del pomoči, drug del je pa tu, d morš ti sam pr seb delat. Tak da tu je zelo dvoplastna zadeva«*.

KATEGORIJA: PRIHODNOST

Negotovost glede prihodnosti

Andreja se z negotovostjo glede prihodnosti sooča predvsem zaradi svojih otrok. *»... spet prisotna tista negotovost ... kaj bo na sodišču, kak se bo zadeva razpletla, kaj bo v prihodnosti, kaku bom poskrbela za varnost otrok«*. Je pa odločena, da se bo za svoja dva otroka borila. *»In jest sm tista, ku sm njuna skrbnica. In jst sm tista, ku se bom borila za njih«*. Kljub odločenosti pa se še vedno sooča z negotovo prihodnostjo. *»Ampak jst mam resnično občutek, da me še čaka, da to še ni konec. Resnično. Ampak okej, prou. Bring it«!* Na koncu doda: *»... poskušam žvet tko, da sem dones tukaj in zdaj in se s tem ne obremenjujem in bom zadeve rešvala takrat, ko bo do tega pršl«*.

3.8.2 NELI

KATEGORIJE IN KODE

Pri Neli sem oblikovala 6 kategorij, v spodnji tabeli so le-te navedene z velikimi tiskanimi črkami, pod njimi pa so napisane kode 2. reda, ki v določeno kategorijo spadajo.

O SEBI	DRUŽINA	NASILJE
Preteklost	Bivši partner	Nasilje v zakonu
Trenutno stanje	Otroci	Posledice nasilja
Skrb zase		
Osamljenost		
Želje		
POMOČ	VARNA HIŠA	DRUŽBA, SOCIALNI STIKI
Iskanje pomoči	Prve informacije in prihod v VH	(Ne)razumevanje
Skupina za samopomoč	Bivanje v VH	Prijatelji
Terapije	Svetovalke	
Državne institucije	Sostanovalke	
Pomoč danes	Po odhodu iz VH	

Tabela 2: Oblikovane kategorije in pripadajoče kode 2. reda za Neli

KATEGORIJA: O SEBI

Preteklost

Neli je nezakonski otrok, večji del otroštva (do sedmega leta) je živel z babico, ostalih deset let pa z mamo. Očeta ne omenja. O mamini vzgoji pove naslednje: *»Me je pa moja mati vedno, tiho bodi, pridna bodi, tiho pa delej, da noujo rekl, da maš doug jezik, d si nesramna, pa d si lena«*. Priznava, da je to pomembno vplivalo na njeno življenje: *»... celo življenje in še zdej mam te težave«*. Poleg tega so ji vedno govorili, *»mene so zmer strašil, ljde so žleht«*. *»In potem sm bla že stara 18 let, k sm se pa poročila ... noseča sm bla«*. Pove, da se je *»nasilje začelu že prec po poroki. Nasilje je tku, klofute. Ja, in ves čas, no«*. Z možem sta imela dve hčerki. *»... js sm sama z mamo živela in js sm si vedno želela met družino«*. V zakonu je vztrajala 32 let, nato je odšla v varno hišo.

Trenutno stanje

Neli je trenutno popolnoma zaposlena, *»ful mam polnu ... dogaja se ful, no ... tuk se mi dogaja, d glih tuk d bom zlaufala, pol grem pa na morje«*, zdi se mi, da v tem stanju trenutno uživa. Živi sama v majhnem stanovanju, kjer se sicer ne počuti najbolje (*»Nimam svojga vrta, mejčknu, jst rečm, tu je moja lukna. Ampk lej, je pa le moja, ne«*.), ima pa mir. Kljub temu doda: *»... jst ne znam tega življenja zdej uživat, k bi ga lahku«*. Živi zelo skromno, ker ima

svojo mater v domu, kar je velik finančni zalogaj. Vseeno pa se v »prejšnje življenje« ne bi nikoli vrnila: »... ne bi nikdar več zamenala, pa tut če skus tlele not ostanem ... jst ne zamenam tu za noben dnar.«. Zanj se je po odhodu od partnerja odprlo novo življenje, o življenju prej govori kot o »prejšnjem življenju«. »Eneparkrat sm se že dobila, sm rekla, v prejšnjem življenju ... Sm bla mrtva pa zdj sm spet živa, al d sm bla žival prej al kaj? Ampk taku sm se izrazla«. Kar najbolj ceni, sta »svoboda pa mir ... tu je neprecenljivo«. Ne ve, kako je lahko preživela v zakonu. Zaveda se, da se je od prihoda v varno hišo pa do danes zelo spremenila: »... kašna miselnost spremenjena, kuk zdej drugač razmišlam«. Še vedno se sooča s težkimi trenutki, vendar pove, da ji gre vse boljše. »Jst grem čist odprtu pa sproščenu u ceu svet. Jst hočem mir v duši, in tu je tu. Al ga mam, čedalje bul ga mam«.

Skrb zase

Neli veliko dela na sebi. Bere različne knjige, hodi na telovadbo, še naprej hodi v službo, čuva vnukinje (»berem veliko, če le morem, telovadbo ... Otroke merkam, zarad sebe, men tu tuk pomen, d jih vidm«). Ob tem se počuti koristno in manj osamljeno. Vzame si čas zase, šla bo na morje. »Ampk jst bom šla na morje brez obremenitev ... Jst bom na morju uživala«. Zaveda se svojih napak v preteklosti, ob tem pove: »Jst hočm razčistt use, tut jst sm narobe delala ... Iz nevednosti, iz panike, iz stresa ... In jst hočem, d se vse razčisti. Jst hočem dihat, pa d me tle not ne tišči. Jst hočm razčistt use. S celim svetom ... vse sm pripravlena sprejet, vso svojo odgovornost«. Še vedno se »prejšnje življenje« kaže v sedanosti, »prejšnje življenje buta v to zdej«, to se ji je zgodilo tudi ob intervjuju, zase pravi, da »predeluje še vedno« in to je zanjo pomembna terapija. Pogovor, »tu je ful terapija za mene«. Videti je, da bi Neli res rada dosegla spremembe, mislim, da je ogromne in bistvene korake že naredila. »... ozaveščaš stvari, zakaj se ti dogajajo, pa razlago, razlagat znaš določene stvari«. Zaveda pa se, da to niso lahki koraki. »Učim se še ... Vedno se bom mogla sama sebe porivat pa brcat«.

Osamljenost

Neli je prve občutke osamljenosti začela doživljati, ko je od doma odšla tudi mlajša hčerka. »Nism se mela s kom pogovarjat, nobenga več nism mela ... men je blu učas tku hudu, sm rekla, kaku je nesramna, kaku je mogla mene samo tukej pustit«. Danes živi sama, pravi, da je sam težko živeti. »Sama sm, nismo več skupej, ne. Tu bom vedno pogrešala ... d bi mela familijo, d bi bli skupej«. Ko so še živeli skupaj, si je želela stran. »... k sm bla tam, sm si želela stran. Ampk, tu so želje, k pa greš stran, se pa drugačnu pokaže«. Kljub temu pa

dodaja, da *»kletka, tut če je zlata, je še zmerej kletka. Sam iz materjala je družga, ne. Tku d ne bi nikdar več zamenala, pa tut če skus tlele not (op. v trenutnem stanovanju) ostanem«*. Sooča se z težko situacijo, po eni strani jo osamljenost ubija in si želi družine, pravi, da je živeti sam naporno (*»karkoli nardiš, bul doug traja, naporno je«*), po drugi strani pa si ne želi takega zakona, kot ga je imela.

Želje

Neli pravi, da je želja vedno veliko, kot svojo trenutno glavno željo je izpostavila dom. Svoje stanovanje sicer ima, o njem pove: *»... tuki se ne počutm doma«*. Poleg tega si želi, da bi *»mogoče če bi kdaj še kšnga partnerja dobila, ne vem, enga normalnega. Da se bi spoštovala«*, ob tem pa poudari, da glede tega ne hiti. Kot svojo željo našteje tudi dobro počutje. *»... d bi se dobr počutila ... Smejala bi se rada. Ker ... takrat si zadovoln sam s sabo in z vsem ukul sebe«*. In povezano s tem zadovoljstvo s samim seboj. *»... tu je najbul pomembnu ... Mir ... tle notr«*.

KATEGORIJA: DRUŽINA

Bivši partner

Neli je bila poročena 32 let, nasilje se je začelo takoj po poroki. Živel so pri njegovih starših, *»pa je bil ful pod njihovim vplivom. Edinc je biu, ne, mati njegova je njegova kraljica«*. Velikokrat mu je rekla, da bo odšla do doma, *»jst sm mu dostkat rekla, ku boš ti star, boš sam«*. In to že nekaj let po poroki. Zakon je želela rešiti, predlagala mu je obisk posvetovalnice. *»Je reku, veš kaj, jst nism prfukjen, če si pa ti, pa kr pejt«*. Do nje je bil nasilen, fizično, psihično, ekonomsko. *»Jst sekerala se, če je juha dost topla ... Js sm misnla, bul mu bom ustregla, bul bo on zadovolen z mano, rajš me bo mu, bom kakšno lepo besedo od njega dobila. ... jst nism v glavnem nobenih lepih besed od njega slišala«*. Ves čas je skrbela zanj, *»on je biu en velik otrok, tu sm mu zmerej rekla ... Nedorasla oseba«*. Ko je šla v službo, mu je prej skuhala kosilo, pripravila mizo, nikoli ni ničesar naredil sam. *»D neb slučajnu on. Nikoli nič«*. Zanj tudi to ni bilo dovolj. Ko je zvečer prišla iz službe, se je dogajalo, da *»je taku noru pa upu, je reku pizda ti materna, cel dan nism nč ju, pa mi noben ne da nč jest«*. Vzrok za takšno vedenje je Neli našla v njegovi mami. *»Odvisn je biu od nje, ona ga ni nč naučila«*. Pravi, da ji je velikokrat rekel: *»ti nouš nikul ku moja mama«*. Tudi glede delitve premoženja po ločitvi je bivši partner že toliko prej ukrepal in vse prepisal na svojo mamo. *»... on je vse na taščo napisal, jst pa nism vedla. Hiša ... in vikend. Brez moje vednosti.*

Baraba pokvarjena«. Neli priznava, da je tašča imela velik vpliv tudi nanjo. Govorila ji je: *»to kar se v svoji hiš dogaja, mora zmerej ostati za štirimi stenami, nikoli se ne sme nobenmu povedati ... od svojih se ne sme nikoli grdu govoriti, nikoli nič povedati ... Na ven morš se pa lepo pokazati ... če boš kaj pojamrala, ti bodo prvoščil pa norčeval se bodo iz tebe, če se boš pa hvalila, ti bodo pa fouš*«. Dobila sem občutek, da je Neli vztrajala tudi zaradi redkih svetlih trenutkov, ki so jih kot družina imeli. *»Če je biu pa on dobre volje, uaaaaau, dej tu potlač, svojo slabo voljo, svojo jezo, sej se mamofajn, sej dns je dobr, včerej je biu krasn ... In sm ga opravičevala ... tistu potrpiš ... pa je pol dobr, pa smo skupej*«. Danes je njeno mnenje o bivšem možu malo drugačno. Ima novo partnerko, predvideva, da ji o nasilju ni povedal. *»... izolirau se od vseh teh prejšnjih, ku d so uni krivi, nobenmu je ne predstav, on ma sam njene prijatle al pa nove. Tku d on bo mogu pa s tem živeti, in naj jo ma, lej, breme, jst ne bom mela nobenga*«. Ob tem je dodala: *»Noben več se te ne boji*«. Zdi se mi, da poglavje z bivšim partnerjem počasi zaključuje, z nedavnim pričanjem na sodišču je naredila velik korak v tej smeri. Če ne bi tega naredila, meni, da *»... do konc življenja neb k seb pršla ... žrlu bi me*«, tudi svetovalka v varni hiši ji je rekla: *»vidva ne bosta končala, dokler ne bosta na sodišču končala*«. Neli se s tem strinja in je ponosna nase, da je to naredila. Danes se počuti super.

Otroci

Neli ima dve hčerki, priznava, sta sta bili njena pomembna opora v nasilnem družinskem odnosu. *»... takrat pokonc me je držalu na primer moje hčerke, tamlajša je bla še z mano doma. In eno leto pa pol po tistem, k je ona šla, sm šla pa še jst za njo ... potem k je ona šla, sm jst pa dol padla*«. Pravi, da so še danes v dobrih odnosih, ena hčerka ima družino in Neli z veseljem pazi vnukinje. *»... jst sm vesela d smo u dobrih odnosih ostal, d jih mam ... In zdej recimo, tu me gor drži zelo, d mam stike z njimi, vsakodnevno skor. K jst vnukinje pazim, ne*«. O medsebojnem odnosu pravi, da *»... mamofak lep odnos, se poslušamo, si povemo*«. Preko intervjuja sem dobila občutek, da ju ima zelo rada in jo skrbi za njiju, zaveda se, da je nasilje vplivalo tudi na njiju. Mlajša hčerka ji je sprva zamerila, ker je podala prijavo zoper njenega očeta, ni želela, da gre oče v zapor. Tega ni želela niti Neli (*»Jst mu tu ne želim*«). Ob tem pa doda: *»Tu je najinu, tu sva midva naredla in nis ti kriva d si se rodila v tak odnos*«. Bila je dovolj močna in vztrajna, da ovadbe ni umaknila. *»Jst bom tako po svoji vesti naredla kot je meni prav, kot jst mislim, da je prav*«. Danes je glede tega zelo ponosna nase.

KATEGORIJA: NASILJE

Nasilje v zakonu

Neli pravi, da se je nasilje v zakonu začelo takoj po poroki. Pove, da *»dostkrat ku smo sedel skupej smo se za mizo skregala, al smo se pri mizi, al pa zvečer. Al pa že zjutrej«*. Ni bilo posebnega vzorca, nasilje se je dogajalo ob kateremkoli delu dneva. Vzrok za vztrajanje v nasilnem odnosu Neli najde v svojem otroštvu. *»... vse tistu iz otroštva izhaja ... Tu se tuk spomnm, zaka sm tuk časa vlekla. Ampk ne veš, da s tem več škode nardiš«*. Naštela je več nasilnih izkušenj. *»Sm prosila za dovoljenje za stroj, če sm si ga lahko kupila. Pa sm si ga jst kupila. Če on ni dovolu, si ga nism upala kupt.«* *»... če mu kej ni pasalu, sm mogla jst moučat, če nism moučala, sm jih pa dobila«*. Ni ji dovolil uporabljati avta, čeprav je ona plačevala kredit zanj. Ko je hotela k zdravniku, ji je rekel: *»Šoferja si dub«*. Pove še: *»Jst sm žemlo skrivala, u sušilc metala ... on je noru, ku sm si jst žemlo kupila ... jst če sm si kej kupila, sm se mu pa zlagala, d mi je kšna prjatlca dala, si nism upala rečt, d sm si jst kej kupila«*. Priznala je: *»Jst sm bla najbul ogrožena doma«*. V določenem obdobju je postalo tako hudo, da je začela razmišljati o tem, kako bi ona njega pokončala. *»Po sm začela razmišlat, kaku bi ga js, d bi mu kej nardila ... Po sm pa razmišlala, kdaj bi ga. Podnev ga ne morm, k me bo on pol, če bom jst njega. Če bi ga ponoč, ga morm prec, če ne bo pa on mene. Tu sm razmišlala ... Mislm, čist do konca mi je pršlu«*. Očitno je, da je bila res v hudi stiski. *»Potlej sm se pa mau streznila, me je minilu, me je strah ratalu teh misli. Tu ne morš vrjet, no. Js sm vedla, d tu se ne sme«*. Misel, da bi odšla iz nasilnega odnosa, jo je dolgo časa že spremljala. *»... sm pa ene 15 let že prej razmišlala, d bom šla«*. Obenem pa je želela vztrajati: *»... sm rekla, ne bom šla nikamor, moji otroci bodo meli očeta in mamo in bodo vedli iz kje so doma«*. Nasilje pa se je nadaljevalo tudi po odhodu v varno hišo. *»...je pa začel, da naj se pazim, k se bomo midva srečala«*. Ugotavlja pa, da se je v varni hiši začela spreminjati tudi ona in postopoma nabirala pogum in samozavest. Klical jo je po telefonu in ji govoril, kako mu je težko, ker je sam, *»d vsi se za glavo držijo«* ko izvejo, da poteka ločitev. *»No pa sm ga vprašala, a ti poveš tistm k se za glavo držijo, zakaj sm js šla od tebe stran? A jim poveš? Pa je biu kr tihu«*.

Posledice nasilja

Neli kot težko in krizno obdobje opisuje čas, ko je tudi mlajša hčerka odšla od doma. *»... čist sm zaribala, tku d sm u tako depresijo padla, d osem mesecev nisem stanovanja posesala. Sm sam ležala doma. V službo glih tuk d sm hodila«*. Po prihodu v varno hišo pove, da je bila

dvakrat v bolnišnici, »tut u bolnco so me dvakat pelal ... na infuzijo so me pelal«. »Po sedemkrat na dan sm bruhala, ležala sm, nism mogla se premaknt, tekl je od mene, treslu me je, ku d sm na elektriko prkloplena«. Pravi, da jo je to bolj izčrpalo kot pa nasilje doma. »Vse sm čutila, podoživljala vse«. Kljub temu je bila odločena, da vztraja. »Jst sm vedla, d nazaj ne smem it več, jst sm tu vedla. Ampk jst sm misnla, da bom umrla. Jst sm mela take bolečine, fizične bolečine, js sm taku rulila po cel teden, tu ne morš vjet«. Priznava, da se posledice življenja v nasilnem odnosu kažejo še danes. »Zatu se pa zdey en mesec slabu počutm, k mi slaba volja vn touče«. »Mam težave ... po 3 tedne, en mesec, slabo počutje, tist slaba volja, pa ne vem zakaj, nimaš vzroka«. Kljub temu ne obupava: »... počasi je treba, d se spet mozaik nazaj sestavla. In najbrž celu življenje ga bom mogla sestavlat«. Nikoli več ne bi šla nazaj.

KATEGORIJA: POMOČ

Iskanje pomoči

Neli je po dolgem obdobju nasilja v zakonu začela razmišljati o tem, da bi odšla, da bi si našla svoje stanovanje. »... pol sm pa eno gospo začela sprašvat, k je pedikuro delala, sm rekla, ona velik ljudi pozna, če pozna za kakšnu stanovanje ... Je rekla, kot jst tebe vidim, ti nisi sposobna sama bit in ne boš mogla sama bit. Al se boš tam not zaprla pa zapila, al si boš pa kej nardila, al boš pa nazaj pršla. K jst sm že enkat šla od doma, pa nism zdržala ... en teden sm bla, pa sm ga jst poklicala, ne on mene, jst njega«. Ta gospa pa ji je predlagala drugačno rešitev. »...ona je rekla, moja sestra je bla v varni hiši, jst ti priporočam, d greš tja, tam ti nudijo vso podporo, pomoč, svetovanja, vse ti pomagajo, povejo. Ker jst vidm, d ti sama tega zmogla ne boš«. Upoštevala je nasvet, naprej je začela obiskovati skupino za samopomoč, kasneje je odšla v varno hišo.

Skupina za samopomoč

Neli je klicala v varno hišo in se dobila s svetovalko. Ta ji je predlagala, da najprej začne obiskovati skupino za samopomoč, menila je, da v tistem trenutku ne bi zmogla živeti v varni hiši. »Pol mi je povedala za skupino za samopomoč in sm na tisto skupino hodila, prej ku sm bla pa še doma«. Mislim, da jo je obiskovanje te skupine opolnomočilo in prepričalo, da se je tudi sama dokončno odločila za odhod od doma. »Men je blu ful težku, ampk sm tam poslušala. Ku sm tiste ženske tam gledala, ku se hecajo pa smejejo, na račun tega kar je blu pa kar so počele pa kar se jim je dogajalu. Pa ne nasilje, tut tiste štorije zraven. Jst pa ku en kup nesreče, nism mogla govort, ku sm usta odprla, so šle sam solze dol ... jst se sploh ne

spomnm, kdaj sm se smejala pa hecala, al pa s kom kej tku pogovarjala. Pa sm rekla, matr, pa glih taku so mele take travme ku jst, sm rekla, če so one, bom pa jst tut«. Na skupini je dobila podporo in nasvete, rekle so ji: »od doma pojdi planirano, tkt k ti bo najlepš, k bo mir pr hiš ... To pomeni dokumente si vzem, vse tistu kar rabš si vzem prej«. In tako je tudi storila. O skupini pove: »... tu so izkušnje, k se prenašajo, je pa vse po enm in istem kopitu, ne morš vrjet. Jst sm bla tku presenečena, ku sm jih poslušala, ku bi js govorila«.

Terapije

Še v času, ko je bila doma, je Neli hodila na terapije v Ljubljano, vendar ne dolgo, »če bi on vedu, me zdrobi«. Ni imela avta, ves čas je morala lagati, tako da je po petih obiskih odnehala. Kasneje, po odhodu od doma, pa je šla skozi dve terapiji na Zakonskem in družinskem inštitutu, sedaj obiskuje novo terapijo. Mislim, da ji ta oblika pomoči ustreza, saj se rada pogovarja in za pogovor pravi: »Tu je ful terapija za mene«.

Državne institucije

Neli pravi, da s centrom za socialno delo, policijo, tožilstvom oz. sodiščem, »nimam z nobenim slabih izkušenj ... nimam nobenga negativnga občutka nikjer, d bi mi kdu ga dajal«. Na policijo je dala ovadbo, na pogovor na CSD je šla, ko je bila v varni hiši, s sodiščem oz. tožilstvom pa je prišla v stik v zadnjem času, ko je bila obravnava in je na sodišču imela zaslišanje. Pravi, da ji je šlo dobr, »jst sm bla tku dobra, jst sm pometla z njim, z odvetnikom, z vsem. Jst sm povedala tistu kr sm misnla, d je treba povedat. Sm tut dovolila, d je oči zraven. K sm hotla, d je enkat zravn, d bo on poslušau pa d je tihu«. Priznava, da je imela glede pričanja veliko pomislekov, »... enkat sm bla ja, enkat ne, enkat ja, enkat ne ...«, veliko se je o tem pogovarjala z bivšimi sostanovalkami, svetovalkami, nazadnje se je odločila, da bo pričala. Čakala je dve leti in pol, po eni strani ji je to predstavljalo veliko breme (»je pa tu taku breme, d noben ne ve. Iz dneva v dan, 24 ur na dan maš tle nekje uzad«), po drugi strani pa se zaveda, da je moč in pogum za pričanje dobila ravno v tem času in da je to tudi pozitivna stvar, »če bi blu takoj ku sm šla u hišo, jst ne bi pričala«. Na koncu doda, da »je odločitev tvoja pr vseh stvareh, oni ti sam ... svetujejo, povejo, kaj ti je na razpolago, ti pol pa zbiraš«.

Pomoč danes

Tudi v tem trenutku Neli kot glavne naslove, kam bi se obrnila pomoč, če bi jo potrebovala, našteje varno hišo in svetovalke, z njimi je še vedno v kontaktu, »pa na terapije jst še zdej

hodm. Pa skupina za samopomoč ... pa moja svetovalko iz varne hiše ... al pa moja sostanovalko k smo skup stanovale«. Na voljo ima več oblik pomoči, verjetno se odloči za tisto, ki jo v določenem trenutku najbolj potrebuje.

KATEGORIJA: VARNA HIŠA

Prve informacije in prihod v VH

Neli je prve informacije o možnosti umika v varno hišo dobila od znanke, sama je nato poklicala tja in se dogovorila za pogovor. Svetovalka ji je predlagala obiskovanje skupine za samopomoč, saj je ocenila, da odhoda v varno hišo v tistem trenutku še ne bi zmogla. Kasneje je od doma odšla planirano. *»... pol sm se pa menila, dogovorila, in šla planiranu. Dokumente sm vzela, punce so vedle, da bom šla in vse sm še razdala, tista spričvala, rojstne liste, poročne liste, vse sm pospravla. Dokumente. Pa si nism upala več*«. Med odmorom v službi je šla domov, vzela stvari in odšla v varno hišo. *»S to prjatlco se prej dogovorila, pršle, pakirale, kar smo mele, pa bežale*«. Ko je prišla v varno hišo, pove, *»k sm jst pršla, men se je sam smejalu tist večer ... sm rekla, al bo z mano ful nekej narobe, al bo treba na kšno psihiatrijo me pelat, al je pa dobr tu, kr sm nardila. Men so šle usta sam narazn*«. Priznava pa, da ni bilo lahko. *»K sm pa šla v hišo, ni mi blu žou, al krkoli, ampk sm mela ful težave. In sm mela tut adrenalinsko krizo*«.

Bivanje v VH

V službi ni nikomur povedala, da je v varni hiši, razen šefu. *»... pet mesecev po tistm so začel sprašvat*«. O bivanju samem pove, da *»sej ti pomagajo, maš tam 24 ur na dan če je treba, ženske smo ble take, k smo se pogovarjale ... Potem maš pa skus svetovalko, k ti pove, ti pomaga, nekoga maš zraven, ne*«. Malo so jo motila pravila v varni hiši, *»tam si mogu vse pospraut ... komot nisi taku, ampk me smo se ful fajn mele*«. Pove, da je bilo bivanje v varni hiši odločilnega pomena, da je vztrajala pri spremembah. *»Jst brez njih neb mogla ... jst brez tega, da bi šla tja, ne bi mogla zdržat ... al si bi kej nardila ... sama tega neb zmogla, ful sem vesela, da sm si to pot izbrala, čeprav je bla težka*«. Doda tudi, da se je med bivanjem zelo spremenila: *»Takrat sm največ zrastle tam v tisti hiši ... Največji preobrat sm takrat nardila, zdej pa sam dodajaš, pa rasteš. Ja, takrat je biu pa največji preobrat v mojem življenju*«. V varni hiši je bivala 9 mesecev in pol.

Svetovalke

Neli je s svetovalkami imela dobre izkušnje, s svojo svetovalko je še vedno v stiku (*»še vedno smo v kontaktu«*) in gre k njej po nasvet, če ga potrebuje. Med bivanjem v varni hiši svetovalke opredeli kot zelo pozitivno točko. Dobila sem občutek, da se je na njih res zanesla in se je zaradi tega počutila varno. *»Jst sm se njim prepustila, njihovim nasvetom, jst nism nič vedla. Sm rekla, oni majo izkušnje s tem in verjetn majo prou«.*

Sostanovalke

Neli se je s sostanovalkami v varni hiši veliko pogovarjala, tudi to ji je predstavljalo neko terapijo. *»Kuk smo me tam prejokale, zvečer, vsi so šli spat, me pa začele jokati. Pa me je včas čakala, k sm jst ob pol enajstih iz službe dumu pršla, pa smo se pogovorile pa jokale, tistu, ful terapija tut za mene«.* Pravi, da *»smo se mele u celoti fajn, zelu dobru smo se mele ... So tut svetovalke rekle, d take ekipe že doug niso mele al pa malokdaj jo majo«.* Z nekaterimi je še danes v stiku in si medsebojno pomagajo. *»... me smo ble taka ekipa, no sej pravm, še zdej se slišmo«.*

Po odhodu iz VH

Neli si je našla podnajemniško stanovanje, kamor se je preselila iz varne hiše, iz tam pa se je po štirinajstih dnevih izselila, ker so lastniki zahtevali, da mora sprejeti njihovega sina k sebi (ki ga je partnerica ovadila zaradi nasilja) ali pa naj se izseli. Rekla je, da je celo življenje živela v nasilju in da tega ne bo več prenašala. *»...me je precej zlomilu, sm rekla, pa kua se men tu dogaja, d bom jst celu življenje bežala pred nasiljem«.* Preselila se je k mami v majhno stanovanje, trenutno živi sama, njena mama je v domu za starejše občane. Prizna, da je bilo obdobje po odhodu iz varne hiše težko. *»K sm šla z varne hiše, sm ful padla, ne. Sm jih dost poklicala«.* So ji pa ob odhodu ponudili informacije, kam se lahko obrne po pomoč, *»vse so mi povedal, kam lahko, ampak še vednu so rekl, da k njim lahko«.* S sedanjim življenjem je zadovoljna, kljub finančni omejenosti pove: *»jst ne zamenam tu za noben dnar ... v bistvu mi je taku lepu, mirnu živiš, sam svoj gospod«.* Ob vprašanju, kaj danes najbolj ceni, odgovori: *»Svoboda pa mir«.*

KATEGORIJA: DRUŽBA, SOCIALNI STIKI

(Ne)razumevanje

Neli je povedala, da so jo od nekdaj strašili, da so ljudje slabi, zato se jih je na nek način tudi bala. Kasneje je ugotovila, da morda to ni res. Pravi, *»nimam nobenih negativnih izkušenj, al pa vsaj negativnih občutkov glede tega, ne, kua bodo pa lje rekl ... nimam nobenih negativnih izkušenj z nobenm«*. Tudi s strani državnih institucij, kamor se je obrnila po pomoč, pove, da nima slabih izkušenj. Vseeno pa jo žalosti, da ljudje včasih obsojajo žrtve nasilja: *»nimajo nobene pravice, in komentirajo, jih tut nč ne briga po drugi strani. Ker v bistvu ne vejo, res ne vejo. In ne morejo vedt, če niso probali«*. Ob vprašanju, ali se ji zdi, da je nerazumevanja v družbi še veliko, pravi: *»V glavnem je nerazumevanje, ampk tut od takih, k tu počno«*.

Prijatelji

»Jst nimam neke mreže socialne pa je tut nečm. Jst kerga bom mela ... jst se hočem z nekom pogovarjat sproščeno, brez zavor, taku ku se zdele«. Neli ceni redke prijatelje ki jih ima (*»ene 3 mam tiste stare, pa te, k smo ble u hiši skupej«*), pravi, da je kvaliteta pomembnejša od kvantitete. *»Jst raj, d trikrat na letu nekdu k men pride pa se mam lepu, živim za tiste dneve, k se mam lepu ... Raj mam kvalitetno«*. Socialna mreža se ji po odhodu iz varne hiše ni razširila, kar se tiče novih prijateljev, znancev. *»... edin s temi k smo bli u hiš skupej, s temi mam mau več stika, drgač pa nimam nekej več ku sm mela«*. Še vedno pa sta pomemben del njene socialne mreže njeni hčerki in vnukinje.

3.9 PRIMERJAVA ŽIVLJENJSKIH ZGODB

Obe intervjuvanki sta mi zaupali del svojega življenja, morda najtežji del, med obema najdem povezave in razlike.

NASILJE. O samem nasilju in bivšem partnerju Andreja pove zelo malo, kot glavni razlog za odhod v varno hišo navede varnost svojih otrok. Na drugi strani pa je Neli veliko povedala o bivšem partnerju in nasilju v zakonu, kjer je živela 32 let, to je ogromen del njenega življenja. Opisuje nasilna dejanja, svoja občutja ob tem, pove, kakšen je bil njen bivši mož. Velikokrat se je vračala na to temo, kar se mi zdi tudi razumljivo, saj je 32 let precejšen del njenega življenja, ki se ga ne da kar pozabiti, četudi bi si to želela. Zaveda se, da jo bo to ta izkušnja spremljala celo življenje.

POMOČ. Andreja ima ogromno izkušenj z državnimi institucijami, kot so policija, sodišče, tožilstvo in center za socialno delo. S policijo ima različne izkušnje, tako slabe kot dobre in korektne, o sodišču in tožilstvu pa nima dobrih besed. Tudi CSD ji prinaša mešane občutke, z določenimi delavkami ima odlične izkušnje, z drugimi zelo neprijetne. Na drugi strani pa Neli o teh oblikah pomoči pove zelo malo, saj ima z njimi tudi zelo malo izkušenj, te pa so pozitivne. Več pove o samopomočni skupini in varni hiši, to ji predstavlja najpomembnejšo prelomnico v njenem življenju in ima z obema zelo pozitivne izkušnje. Andreja ima z varno hišo generalno dobre izkušnje, priznava, da so ji veliko pomagali, sploh na začetku, kasneje se tam ni več najboljše počutila. Obe povesta, da sta sostanovalke doživeli kot zelo pozitivno točko med bivanjem v varni hiši in obe se z njimi še danes družita, med seboj si pomagajo.

SOCIALNI STIKI. Tako Andreja kot Neli sta obdržali stare prijatelje, ki so se izkazali zaupanja vredni. Ostale sta odrezali iz svojega življenja. Obe kot pomemben del svoje socialne mreže navajata bivše sostanovalke, s katerimi sta v stikih še danes. Andreja svojo socialno mrežo širi, spoznava nove ljudi in če se z njimi ujame, jih sprejme v svoje življenje. Neli novih prijateljev ne išče in jih ne želi, pravi, da jih ima dovolj in da ima raje manj stikov, pa da so ti kvalitetni. Zelo pomembni so ji redki prijatelji, ki jih ima, in pa njeni dve hčerki in vnukinji. Tudi Andreja je s svojo primarno družino in sorodniki ohranila stike.

DANES. Andreja je po odhodu od doma korenito spremenila svoje življenje, preselila se je v novo okolje, spremenila priimek, našla novo službo, nove prijatelje, tudi sama zase pravi, da se je zelo spremenila. Na bolje. Bolj je samozavestna, pogumna in odločna, več časa posveti sebi, ceni življenje, svoj mir in svobodo. Kljub temu, da živijo skromno, je z življenjem zadovoljna. Neli sedaj živi sama v manjšem stanovanju, novih stikov ni navezovala, ostala je v isti službi. Tudi ona zase pravi, da se je zelo spremenila, postala je odločnejša in začela skrbeti tudi zase, ne le za druge, kot je to počela celo življenje. Kljub temu pa prizna, da jo osamljenost ubija. Prvič v življenju živi sama, ne počuti se dobro. Želi si novega partnerja, pravi da »nega normalnega«, vseeno pa pove, da je raje za vedno sama, kot pa da bi morala še enkrat skozi takšno izkušnjo nasilja. Svobode in miru ne zamenja za nič na svetu.

3.10 SKLEP

V sklepu bom odgovorila na raziskovalna vprašanja, ki sem si jih postavila pred začetkom raziskovanja.

I. Kakšno oporo je imela ženska pred odhodom v varno hišo? Kam se je obrnila po pomoč?

Andreja zase pravi, da ji ni jasno, kako je sploh preživela v nasilnem zakonu. Opore ni našla, niti posebej ne omenja, da jo je iskala. S partnerjem sta se ločila in nista več živela skupaj, ko se je zaradi varnosti otrok odločila za odhod v varno hišo. Najprej se je obrnila na center za socialno delo, tam so ji predlagali odhod v varno hišo.

Neli kot glavno oporo v času življenja v nasilnem zakonu opredeli svoji dve hčerki, zaradi njiju je vztrajala. Po odhodu mlajše hčerke od doma sta z možem ostala sama, čez leto in pol pa je tudi sama odšla od doma. Z možem je živela 32 let. Pomoč je začela iskati pri znanki, za katero je menila, da ji bo dala kakšne informacije o najemu stanovanja. Znanka ji je predlagala odhod v varno hišo. Neli je poklicala svetovalko, najprej je nekaj časa obiskovala skupino za samopomoč, kjer se je toliko opogumila, da je dokončno odšla od doma ni se umaknila v varno hišo.

II. Kakšen pomen ima bivanje v varni hiši za žensko, ki je bila žrtev nasilja? Kaj je pridobila?

Andreja se je ob prihodu počutila toplo sprejeto, za čas bivanja je varno hišo sprejela kot svoj dom. Tam se je počutila varno, predvsem pa je želela poskrbeti za varnost svojih dveh otrok. Kmalu po začetku bivanja v varni hiši se je začela postavljati na svoje noge in se zanašati nase, pridobivala je na samozavesti in postajala vse bolj samostojna.

Tudi za Neli je bil odhod v varno hišo pomembna prelomnica v njenem življenju. Sama pravi, da je takrat naredila največji preobrat v svojem življenju in da se je v tistem času tudi najbolj spremenila, postala je bolj odločna in pogumna, prevzela je odgovornost za svoje življenje v svoje roke. Dobro se je počutila tudi zaradi dejstva, da je vedno imela na voljo svetovalke, če jih je potrebovala.

III. Kakšno oporo ima ženska po odhodu iz varne hiše?

Andreja si je sama našla podnajemniško stanovanje, kamor je z otrokoma odšla iz varne hiše. Danes se zanaša predvsem nase, veliko se družijo z nekdanjimi sostanovalkami iz varne hiše,

postale so prijateljice, s katerimi so tedensko v kontaktu in si med seboj tudi veliko pomagajo. Če potrebuje pomoč, se obrne na zakonski in družinski inštitut k svoji terapevtki.

Neli se po potrebi še vedno vrača po nasvete k svetovalki v varno hišo. Kljub temu, da tam ne stanuje že več kot dve leti, jo še vedno sprejme brez problemov. Poleg tega se po pomoč obrača tudi k svoji terapevtki in pa nekdanjim sostanovalkam, s katerimi so ostale v dobrih prijateljskih odnosih. Pove, da so ji ob odhodu iz varne hiše podali vse potrebne informacije, kam se lahko obrne po pomoč, če bi jo potrebovala.

IV. Na kakšen način se življenje med bivanjem v varni hiši ter po odhodu iz nje za žensko spremeni (na različnih področjih – socialni stiki, družina, služba ...)?

Andrejino življenje se je po odhodu v varno hišo zelo spremenilo. Izgubila je službo in bila kar nekaj časa brezposelna, trenutno je zopet zaposlena. Z otrokoma se je preselila v podnajemniško stanovanje v nov kraj, spremenila je priimek, otroka sta zamenjala šolo oz. vrtec, spletla je nove prijateljske vezi. Nekateri stari »pravi« prijatelji so ostali, ostali so tudi njeni sorodniki, sicer pa je z drugimi prekinila stike in res na novo zaživela. Spremenila pa se je tudi sama, začela se je posvečati sebi, izboljšala je svojo samopodobo.

Neli je bila v tem smislu manj ekstremna, že pred odhodom v varno hišo ni imela široke socialne mreže, pravi, da je bila izolirana. Danes je stanje podobno, zelo dobro se razume s svojima hčerkama in je z njima veliko v stikih, obdržala je nekaj starih prijateljev, kot nove našteje le bivše sostanovalko iz varne hiše. Pravi, da ji je pomembnejša kvaliteta odnosov in si zato socialne mreže niti ne želi širiti. Živi sama v manjšem stanovanju, zaposlitev ostaja ista. Velikokrat se počuti osamljeno. O sebi pove, da se je zelo spremenila, na bolje, ter se zaveda, da se bo spreminjala celo življenje.

V. Kateri dejavniki in oblike pomoči so ženski, ki je bila žrtev nasilja, najbolj pripomogli k vztrajanju pri storjenih spremembah?

Kot najpomembnejše in najbolj pozitivne izkušnje Andreja našteje terapijo na zakonskem in družinskem inštitutu na prvem mestu, varno hišo na začetku ter nekatere delavke na centru za socialno delo. Poleg tega so jo pokonci držale tudi sostanovalko v varni hiši, tudi danes si pogosto pomagajo med seboj. Poleg tega pa se je Andreja skozi celoten proces tudi sama zelo spremenila, skuša živeti trenutek za trenutkom, ne ozira se nazaj in ne preveč naprej, hvaležna

je za vse, kar ima, za mir, službo, zdravje. Kot sama pravi, »*sam sebe rinš, noben drug te ne rine*«.

Neli kot najpomembnejši razlog za vztrajanje pri strojenih spremembah navede svoji dve hčerki in vnukinji, so v zelo dobrih odnosih, vnukinji vsakodnevno čuva in se zaradi tega počuti koristno. Sicer pa ji varna hiša prestavlja največjo prelomnico v njenem življenju, tam je veliko pridobila, tudi sama se je zelo spremenila, veliko pa ji je dala tudi terapija na zakonskem in družinskem inštitutu. Poleg tega je potrebno omeniti še samopomočno skupino, kjer je dobila informacije in pogum, da je odšla iz nasilnega odnosa, obiskuje jo še danes.

4. ZAKLJUČEK

»Pri delu z nasiljem se zdi morda najpomembnejše to, da nismo pasivni. Če ne storimo ničesar, se postavimo na stran storilca, saj ta od nas pričakuje prav to — da ne bomo ukrepali. Žrtev, nasprotno, od nas pričakuje, da bomo dejavni. Zanja je naše delovanje morda vprašanje preživetja. Naš molk pomeni toleranco — zeleno luč za nasilneža, da nadaljuje svoje početje. Naši dvomi in predsodki prav tako. Če pa odločno postavimo meje svoje tolerance, ki za nasilje v družini ne sme biti večja od nič, /.../ pomagamo tudi tistim, ki preživljajo nasilje, da oblikujejo svoje meje.« (Peršak, 1997, str. 410)

Zgornja misel dobro povzamame dejstvo, da je proti nasilju potrebno ukrepati. Če molčimo in gledamo stran, nasilje podpiramo. Potrebna je akcija, tudi tistih, ki neposredno v nasilje niso vpleteni. Ena izmed najpomembnejših aktivnosti (če ne celo najpomembnejša) je neposredna pomoč žrtvam nasilja. Varne hiše so ustanovljene prav s tem namenom, pomagati žrtvam nasilja, da se postavijo na svoje noge in zaživijo drugačno življenje. Tako Andreji kot Neli je bivanje v varni hiši pomenilo prelomno točko v življenju, v tistem obdobju so se začele korenite spremembe, tako glede reševanja trenutnih stisk kot tudi sprememb pri sebi. Na boljše. Obe s ponosom povesta, da sta danes drugačni in boljši osebi, znata se postaviti zase, poskrbeti zase in tudi sebe kdaj postaviti na prvo mesto. Prej sta vedno skrbeli za druge. Priznavata pa, da je bila pot težka in se zavedata, da se bosta učili celo življenje. S trenutnim stanjem sta zelo zadovoljni, obe cenita svobodo in mir, ki ga imata.

Neli kot najpomembnejšo obliko pomoči poleg varne hiše našteje še samopomočno skupino, kamor je hodila že pred umikom v varno hišo in kjer je dobila informacije ter pogum za odločilni korak – odhod iz nasilnega odnosa, poleg tega pa ji je bila pomembna opora tudi terapija in pa sestanovalke. Vseh teh oblik pomoči se poslužuje še danes, v varni hiši sicer ne

stanuje, kljub temu pa se obrne po pomoč k tamkajšnjim svetovalkam. Andreja ima z varno hišo na splošno dobre izkušnje, na začetku je bilo super, kasneje pa se ni več počutila sprejeto. Kot najpomembnejšo obliko pomoči navede terapijo, ki se je poslužuje še danes. Z varno hišo nima več stika, v oporo pa so ji še danes bivše sostanovalke, s katerimi je redno v stikih. Obe povesta, da so sostanovalke zelo pozitiven del celotne izkušnje, obe sta še vedno v stikih z njimi in si medsebojno pomagajo.

Težko je določiti, kaj točno je vsaka izmed oblik pomoči ženski doprinesla in kakšna pomoč je prava ter najustreznejša. Ljudje smo si med seboj različni, imamo različne izkušnje, norme, vrednote, pričakovanja in potrebe. Temu kot logična posledica sledi dejstvo, da vsakemu ustreza drugačna pomoč, vsaka žrtev nasilja potrebuje nekaj specifičnega, seveda pa so določene potrebe za vse enake. Vlogo ustanov in društev, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja, vidim v tem, da ponudijo raznolike oblike pomoči, uporabljajo različne pristope in oblike dela ter se sproti skušajo prilagajati potrebam, ki jih žrtve nasilja izražajo. Po mojem mnenju je na prvem mestu vzpostavitev korektnega in spoštljivega odnosa. Dobila sem občutek, da je bilo to obema intervjuvankama izredno pomembno. Strokovnjaki se morajo zavedati, da že s svojim pristopom in odnosom ogromno naredijo. Dobrega ali slabega. Andreja je imela kar nekaj slabih izkušenj, povedala je, da so se ji v varni hiši zdeli premalo strokovni, da je bil sodnik do nje izredno aroganten in da so bile določene delavke na centru za socialno delo nekorektne in nesramne. Verjamem, da ima zaradi teh izkušenj manj zaupanja v določene institucije.

Varna hiša je le en kamenček v mozaiku pomoči, vendar se mi zdi, da je ta kamenček velik, lep in bleščeč ter da na prvi pogled izstopa iz mozaika. Sestavlja ga še ogromno drugih kamenčkov, vsak predstavlja nekaj drugega, drugo institucijo, drugega strokovnjaka, drugo izkušnjo. Skupaj tvorijo celoto. In s skupnimi močmi se vedno daleč pride.

Zaključujem s pozitivno mislijo, ki jo je podala Andreja.

»Ampak js tku rečm, življenje je lepo. Oziroma si ga morš nardit d ti je lepo, ne. Morš sam mal na drugo stran obrnt pa mal pogledat z druge strani pa mal vzet druge barve v roke pa mal drugač poslikat, pa je takoj drugač, ne. Ni vse črno, je lahk tut barvasto« (Andreja)

5. VIRI IN LITERATURA

Aničić, K. (2007). Vpliv socialnih mrež na procese ne/reševanja nasilja. V Š. Veselič (ur.), *Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami* (str. 90–96). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Aris, R., Hague, G. in Mullender, A. (2003). Defined by men's abuse: The 'spoiled identity' of domestic violence survivors. V E. Stanko (ur.), *The meanings of violence* (str. 149–164). London: Routledge.

Bezenšek Lalić, O. (2007). Strokovno delo centrov za socialno delo pri reševanju problema nasilja nad ženskami – problem zakonodaje ali/in stroke? V Š. Veselič (ur.), *Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami* (str. 97–103). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Čulk, D. (2007). Nasilje v družini: podlage za ukrepanje in sodelovanje policije. V Š. Veselič (ur.), *Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami* (str. 104–110). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Dobnikar, M. (2000). Moč in nemoč uporabnic socialnega varstva. V M. Dobnikar in Š. Veselič (ur.), *Moč/nemoč stanovalk in svetovalk v zatočiščih* (str. 11–16). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Glušič Terbovc, T. (2007). Ženska z izkušnjo nasilja v sodnih postopkih. V Š. Veselič (ur.), *Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami* (str. 111–116). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Hagemann-White, C. (2009). Development of Policy on Violence against Women in Germany: From the Shelter Movement to Policies for a “Chain of Intervention”. V M. Antić Gaber, *Violence in the EU examined: policies on violence against women, children and youth in 2004 EU accession countries* (str. 103–113). Ljubljana: Faculty of Arts. Pridobljeno s <http://www.ff.uni-lj.si/fakulteta/dejavnosti/ziff/daphne/Publikacije/BOOK%20Violence%20in%20the%20EU%20Examined.pdf>

Haj-Yahia, M. in Cohen, H. (2008). On the Lived Experience of Battered Women Residing in Shelters. *Journal of Family Violence*, 24(2), 95–109.

doi: 10.1007/s10896-008-9214-3

Hoff, L. A. (1990). *Battered women as survivors*. London: Routledge.

Johnson, H., Ollus, N. in Nevala, S. (2008). *Violence Against Women: An International Perspective*. New York: Springer.

Jordan, J. (2001). Worlds apart? Women, rape and reporting process. *British journal of Criminology*, 4(41), 679–706. Pridobljeno s <http://www.hawaii.edu/hivandaids/Women,%20Rape%20and%20the%20Police%20Reporting%20Process.pdf>

Kobal Grum, D. in Leskovšek, N. (2003). Bivanje samopodobe v krogu nasilja. V D. Kobal Grum (ur.), *Bivanja samopodobe* (str. 97–126). Ljubljana: i2.

Leskošek, V. in Boškić, R. (2004). CESIS – Centro de estudos para intervençso social – Lisboa, Portugal – projekt Shelters@net. V *Načela dela in vizija razvoja zatočišč in varnih hiš* (str. 12–28). Ljubljana: Društvo ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.

Lievore, D. (2005). *No longer silent: a study of women's help-seeking decisions and service responses to sexual assault*. Pridobljeno s: <http://www.aic.gov.au/documents/D/0/1/%7BD01B3CD6-3C29-4B6C-B221-C8A31F6F84BB%7D2005-06-noLongerSilent.pdf>

McCormick, T. (1999). Convicting domestic violence abusers when the victim remains silent[a]. *BYU Journal Of Public Law*, 13(2), 427. Pridobljeno s <http://ehis.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/detail?sid=0f15bf34-22a3-4c38-bbfb-7e9b972b6139%40sessionmgr4&vid=1&hid=2&bdata=Jmxhbmc9c2wmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=1938429>

Nosan, Z. (2006). Prikaz ključnih problemov, s katerimi se srečujejo ženske, ki so preživele nasilje. V B. Peršak (ur.), *Varna hiša Maribor* (str. 60–72). Maribor: Center za socialno delo.

Peršak, B. (1997). Spraševali so me, zakaj ne odidem, nihče pa ni povedal, kam naj grem... : ob prvi obletnici delovanja varne hiše. *Socialno delo*, 36 (5/6), 409–410. Pridobljeno s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-U1TZNZ1P/>

Plaz, M. (2000). Kam se lahko obrne po pomoč ženska, ki doživlja nasilje. V M. Dobnikar in Š. Veselič (ur.), *Moč/nemoč stanovalk in svetovalk v zatočiščih* (str. 17–21). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Premzel, F. (2000). Delo na centru za socialno delo in delo v varni hiši – kakšne so razlike. V M. Dobnikar in Š. Veselič (ur.), *Moč/nemoč stanovalk in svetovalk v zatočiščih* (str. 29–31). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Regovc, V. (2004). Varna hiša Gorenjske. V *Načela dela in vizija razvoja zatočišč in varnih hiš* (str. 32–35). Ljubljana: Društvo ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.

Rose, L., Campbel, J. in Kub, J. (2000). The role of social support and family relationships in women's responses to battering. *Health Care for Women International*, 21, 27–39. Pridobljeno s <http://ehis.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=8c4ba2e1-b096-4800-83fc-31586cda5031%40sessionmgr4&hid=5>

Tölle, N. (2000). Moč in nemoč stanovalk zatočišča – izkušnje zagrebškega zatočišča. V M. Dobnikar in Š. Veselič (ur.), *Moč/nemoč stanovalk in svetovalk v zatočiščih* (str. 22–28). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Varne hiše, zavetišča, zatočišča in materinski domovi ter drugi programi za preprečevanje nasilja. (b.d.). Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/programi_socialnega_varstva/varne_hise/

Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini /ZPND/ (2008). Uradni list RS, št. 16 (15. 2. 2008). Pridobljeno s <http://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>

Zaviršek, D. (1997). Diskurzi o nasilju in pomoči. *Socialno delo*, 36 (5/6), 329-345.

Zaviršek, D. (2004). Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji. V D. Hrovat, D.

Lešnik Mugnaioni in M. Plaz (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik* (str. 1–13). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Zaviršek, D. (2005). Vloga služb socialnega varstva pri obravnavi nasilja nad ženskami in otroki. *Javna uprava*, 41 (2/3), 553–570.

Zaviršek, D. (2006). Nasilje nad ženskami in otroki v družini: 10 let ozaveščanja in preprečevanja. V B. Peršak (ur.), *Varna hiša Maribor* (str. 30–40). Maribor: Center za socialno delo.

Žgajnar, B. (2007). Vloga tožilca ali tožilke pri obravnavi kaznivih dejanj z elementi nasilja. V Š. Veselič (ur.), *Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami* (str. 117–121). Ljubljana: Društvo SOS telefon.